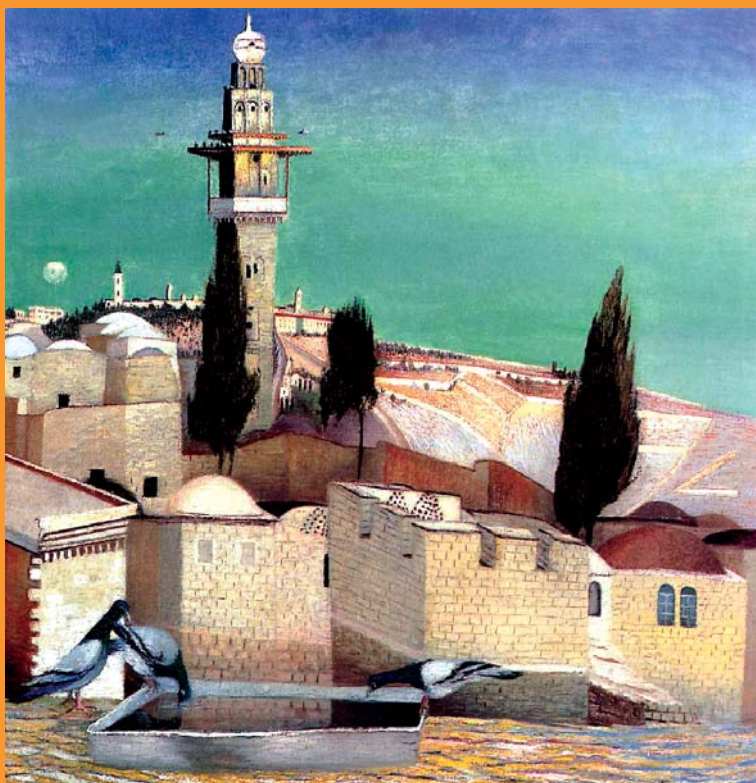

UNITÁRIUS ÉLET

Kéthavonta megjelenő folyóirat · 2009. május–június · 63. évfolyam 3. szám

Csontváry: Az Oljafák hegye Jeruzsálemben (1905)

A tartalomból:

Pünkösdi beszédek · Miénk az istentisztelet csodája
Mutasd meg templomod, és megmondom, ki vagy
Orbán Balázs emlékezete · Egyházközségeink életéből

Ünnepi könyvhét

2009. június 4–8. között rendezték meg a 80. Ünnepi Könyvhétet Budapesten a Vörösmarty téren, ahol egyházunkat a Heltai Gáspár Unitárius Könyvesbolt és Kiadó képviselte.

A már régóta megszokott 82. pavilonban lehetett unitárius könyveket vásárolni és elbeszélgetni jeles unitárius íróinkkal, valamint a Partium Műhely tagjaival.

Dedikálások

2009. június 4. csütörtök

17 óra **Kincses Zoltán**

2009. június 5. péntek

16 óra **Szinte Gábor**

17 óra **Veres Emese Gyöngyvér**

2009. június 6. szombat
14 óra **Partium Műhely**
15 óra **Partium Műhely**
17 óra **Kende Péter** / Párizs
Kende B. Hanna / Párizs
19 óra **Szidiropulosz Archimédész**
20 óra **Partium Műhely**
21 óra **Partium Műhely**
2009. június 7. vasárnap
12 óra **Gáspár Ferenc**
14 óra **Karner Ottó**
15 óra **Udvarhelyi Olivér**
17 óra **Mezei Károly**
18 óra **Pataki János** / Székelykő

A Heltai Gáspár Unitárius Könyvesbolt ajánlatából

Egy az Isten (szerk: Rázmány Csaba)

Boros György unitárius püspök naplója
1926–1941

Heltai Gáspár imádságos könyve
(1570–1571)

dr. Rezi Elek: Teológia és népszolgálat

Isten és ember szolgálatában
Erdő János emlékezete

Gál Kelemen-Benczédi Gergely–Gaal György:
Fejezetek a Kolozsvári Unitárius Kollégium
történetéből

Bencző Dénes: Az utolsó előtti szó...
(Temetési beszédek)

Tanulmányok Énlaka történetéről
és kultúrájáról

Vallási Néprajz 14. Az unitáriusok öröksége
Simén Domokos emlékére

UNITÁRIUS ÉLET • A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ LAPJA

Megbízott szerkesztők:

**Balázs László, dr. Karner Ottó,
Kelemen Miklós, Léta Sándor**

Szerkesztőség címe:

1055 Budapest, Nagy Ignác utca 2–4.
Telefon/fax: 311-2801

Internet: <http://unitarius.lap.hu>

Terjeszti a
Magyarországi Unitárius Egyház.

Felelős kiadó:

**Magyarországi Unitárius
Egyház**

Index: 25 842

Megjelenik kéthavonta.

Nyomdai munkák:

Opticult Bt.

ETO-Print Nyomdaipari Kft.

HU ISSN 0133-1 cv 272

Előfizethető:

A lelkési hivatalokban (Budapest és vidéken) vagy befizetési csekken.

Bankszámlaszám:

11713005-20011631

Egyes szám ára: 400 Ft

Évi előfizetési díj: 2400 Ft

A Magyarországi Unitárius

Egyház internetcíme:

www.unitarius.hu

<http://unitarius.lap.hu>

Kéziratokat nem őrzünk meg
és nem küldünk vissza.

A folyóiratban megjelenő írások nem
feltétlenül tükrözik a szerkesztőség
álláspontját.

Következő lapzártá:

2009. szeptember 5.

PÜNKÖSDI KÖZÖSSÉG 2009-BEN

- EMLÉKBESZÉD -

Pap Gy. László

„Még szolgálaimra és szolgálóimra is kiárasztom lelkemet ezekben a napokban, és prófétálni fognak.”

ApCsel 2,18

Kedves atyámfiai, szeretett, ünneplő testvéreim!

Ma kettős ünnepet ülünk. Ez már részben kiderült a bibliai olvasmányból, hiszen a keresztény világ a **lélek kiáradását**, a **keresztény egyház megalakulását** ünnepli. Mi, a szervezők, kissé elszámítottuk magunkat, amikor a **Bajor János tiszteletesről történő megemlékezésünket** ugyanerre az időpontra helyeztük, de hiba lenne előre levonni a következtetéseket, hogy esetleg rosszul tettük. Javaslom tehát, hogy a fenti, három szempont álljon szemünk, szívünk előtt mai ünneplésünkben, s akkor mind kötelességünkben, mind lélekben eleget tettünk saját magunk és közösségünk elvárásainak.

Azt olvastam Bajor János jegyzeteiben – többek között –, hogy Isten megtapasztalása csakis szemtől-szemben történhet, ez pedig a „**halál**”-ban, a „**baj**”-ban, a „**bűn**”-ben csúcsosodik ki. A sorrenddel játszózni lehet, amíg van rá időnk, de nem térhetünk ki a megállapítások elől. Azt is mondhatom, hogy **bűnt** követünk el gyakran, ami miatt aztán **bajba** kerülünk. Vagy a baj miatt esünk bele a csábításba, aminek következménye nem más, mint a **halál**. A lényeg az, hogy mielőbb ráébredjünk az elkövetett hibára, megtalálva a baj forrását, s ha lehet, egy mód van rá, akkor életben maradunk még egy ideig. Isten kiáradó lelkére várunk, tehát, de az a kérdés, hogy készen állunk-e befogadni azt? Ünnepe számunkra a keresztény anyaszentegyház megalakulása, míg saját kis közösségünket veszni engedjük? Van-e elég lelkület ahhoz, hogy felismerve a tévedéseket, megmentsük Isten segítségével, saját magunk megfelelő hozzáállásával unitárius közösségünket, melynek olyan lelkes vezetője is volt, mint Bajor János lelkész?

Az ő emlékére, az ő lelkületére hivatkozva keresem a válaszokat. 1986.-ban keltezett egy igen panaszos levél, melyből kiderül, hogy egy „*módon menthető meg a kelet magyarországi unitárius szellemű derékhad helyzete*”, ha Bajor tiszteletes „**őszinte lélekkel**” melléjük áll. Mit tett a lelkész? Szót fogadott a kérőnek, hozzáadta őszinte lelkületét a közösséghez, mely ma is folytatja tevékenységét.

Isten mindig küld embereket közénk, akik lélekkel felvállalják a közösség lelki irányítását. Közösségen belül is szüntelen megjelennek emberek, akik minden ellenszolgáltatás nélkül feladatokat, áldozatokat vállalnak, mert anyaszentegyházukban olyan jövőt látnak, melyben megtalálják az oltalmat, a szívnek szóló ajándékokat. Nem tüzes esőt kérnek és várnak Istentől, hanem lassú áldást, melynek köszönhetően nyilvánvalóvá válik az egyén öröme, s így boldog lehet a közösség is.

Bajor tiszteletes arról is prédikált ebben a gyülekezetben, hogy az ember „*sejtette*”, sőt „*látta is Istent*”. Ez súlyos kijelentésnek számít, amennyiben nem helyezzük el megfelelő szövegkörnyezetbe. Aztán megmagyarázza a lelkész, hogy a Homo-Biologicus már-már úgy tekint az emberi testét, mint egy irányított masinát, melynek hibás vagy használt alkatrészeit szükség szerint cseréli, pótolja. De épp itt egy nagy kérdés döbben elénk: ez a biológiai ember felkészült-e a felelősségvállalásra, hogy rettenő képességeit a jó szolgálatába állítsa, s ne a pusztításra. Nem kell-e a lehető legsürgősebben gondolkodjék (...) egy **lélek**-pótlékról is??? Mi ez a lélekpótló? A **hit**. Ez segít bármikor és bármiben, hogy megtalálja az ember a felelős helyét a világban, a közösségben, az egyházban.

Kedves atyámfiai, szeretett, ünneplő testvéreim! Nem lépem át a szokványos ünnepi beszédek időbeli keretét, s így már csak az összegezésre maradt időm. A következő események bizonyára megerősítenek meggyőződésben, ami a lélek kiáradását, az egyház megmaradását jelenti. Egy ilyen „harcosa” volt Bajor tiszteletes, aki magához vette a szeretet fegyvereit, s azok segítségével hirdette Isten eljövendő országát. Kihangsúlyozva azonban, hogy először az ember magában kell felfedezze a jóra való törekvés akarását.

Isten alázatos lélekkel ajándékozta meg Bajor János lelkészt, engem viszont megkímélt ettől, s helyébe tüzet adott, mely időnként nemcsak világít és melegít, hanem éget is. De nem kell félnie senkinek ettől a tűztől, hiszen nyugodtan mellém állhatnak ebben a gyülekezetben is azok, akik úgy érzik, hogy Isten időnként kiárasztja lelkét rájuk, melynek köszönhetően szóban és tettben hozzáadhatják tehetségüket a debreceni unitárius gyülekezet építéséhez.

Bajor János emlékére is hivatkozva erre kérek mindnyájatokat. Ámen.

PÜNKÖSDI LELKÜLET

- ÁGENDA -

Pap Gy. László

**„A hívek mind összetartottak (...).”
ApCsel 2,44-46.**

Kedves ünneplő gyülekezet! Úrvacsorára készülő atyámfiai! Testvéreim!

Sokszor eszembe jutott már, hogy talán könnyebb volt a korabeli keresztyéneknek, hiszen adva volt az akkori tűz, Péter lelkesítő beszéde, melyeknek köszönhetően boldogan kapaszkodhattak Isten megérkezett ajándékaiba. Meglehetett az örömük. S mert átmenetileg hiányoznak ezek a mi életünkben, még nem jelenti azt, hogy nem örülhetünk saját időnk Isten adta pünkösdeinek, hogy nem találjuk meg helyünket gyülekezetünkben, hogy nem árad ki ránk is folyamatosan Isten gondviselő lelke.

A kenyér megtörésére, úrvacsora vételre készülünk, ami most már többlet ajándékot is hozoz magában, hiszen a Jakab és Bajor család, emlékező tagjai mellett mi is visszaemlékezhetünk azokra, akik életünkben nemcsak mellettünk álltak, hanem sugárzó egyéniségükkel állandóan felhívták figyelmünket Isten folyamatos áldásaira. Szó szerint emlékezünk Bajor János tiszteletesre is, aki 1966-tól rendszerességgel kiállt ide az úrasztalához, s arra buzdította gyülekezetét, hogy szeretettel kövessék őt.

Látom, hogy egykori barátai, hívei közül vannak itt néhányan, akik boldogan emlékeznek szerető pásztorukra. Ez viszont olyan, mint az őskeresztyének öröme. Mi, akik nem ismerjük néhai lelkész testvérünket, de veletek együtt szívesen emlékezünk, tőletek akarjuk hallani, hogy érdemes volt várni Isten áldásaira, érdemes volt kiállni az úrasztala mellé ünnepről-ünnepre, mert Isten lelke, - ha nem is látványosan, de szüntelen kiáradt erre a debreceni, unitárius közösségre.

Nem vitatom el tőletek, hogy mindnyájan szabadok vagytok a döntésre. Így arra is, hogy kivel vállaltok további közösséget, vagy melyik egyházban gyakoroljátok hiteteket. Akár Bajor lelkész emlékére hivatkozom, akár unitárius elődeink magatartását szemlélem, egyetlen meggyőződésre jutok, hogy csakis és kizárólagosan az a szellemiség lehet osztályrésze a mindenkori unitárius embernek, melyet ők képviseltek. Melyről ti és mi egyaránt azt mondjuk, hogy a legmegfelelőbb arra, hogy az ember szabadon vélekedjen Isten dolgairól, senkitől nem

befolyásolva gyakorolja hitét, mely a szeretetbe gyökerezik.

Arra kérlek, tehát benneteket, hogy álljatok ki bátran az úrasztalához, vállaljátok közösséget velem és azokkal, akik időnként másként gondolkodunk, akik azonnali változásokat várnunk, de ugyanaz a lélek vezérel: Isten ügyének képviselése és az ember szolgálata.

Azért se nehezteljetelek rám, hogy időnként támogatásokat kérem, hiszen erre a munkára vállalkoztam, s ez kell biztosítsa megélhetésem. Azt kijelentem Jézusra, elődeinkre való megemlékezésünk alkalmával is, hogy nem kérem szátokból a falatot, sem azt, hogy megosszátok velem vagyontokat. Talán életben maradunk – Isten segítségével – még akkor is, ha egymásra nem fordítunk ilyen értelemben gondot. Vagyis, egymás nélkül megélünk. Azt viszont nem tehetjük, hogy ne segítsünk egymásnak lelki ajándékaink megszerzésében. Eppen ezért hiszem, hogy amint összegyűltek a korabeli tanítványok, úgy útjainknak is találkozniuk kell. Egy közösség akkor válik erőssé, ha van valami, ami összeköti. Az pedig egyáltalán nem mindegy, hogy mi ez a kötelék.

„Mert mi Apolló? Mi Pál? Szolgák csupán, akik által hívők lettetek, ahogy nekik az Úr megadta. Én ültettem, Apolló öntözte, de a növekedést az Isten adta. Nem számít sem az, aki ültet, sem az, aki öntöz, hanem csak a gyarapodást adó Isten.” (1 Kor. 3,6-7.) – mondom az Újszövetség megjegyzésével. Ennek értelmében nem fontos, hogy Bajor ültetett és Miklósi-Vári öntözött. Az a fontos, hogy Isten növekedést adjon. Ehhez azonban el kell fogadnotok Isten kertjének munkásait, köztük engem is, hogy elvégezhessem a munkát, melynek eredményeként bizonyára nem marad el Isten áldása.

2009 pünkösdjén halljuk meg Isten szavát, aki közli velünk, hogy szeret bennünket és megáld minket. Emlékezzünk Jézusra, aki elrendelte, hogy napot üljünk, és közösen úrvacsorával éljünk az ő emlékezetére. Emlékezzünk azokra, akik Isten szántóföldjén munkálkodtak azért, hogy öröme teljes lehessen az Istenben bízó embernek.

Törekedjünk állandóan a testvéri szeretetre, s fogadjuk el egymást szeretettel, hiszen így szerettek minket eleink, s erről tesz bizonyosságot mai nap is a minket gondviselésében megtartó, egy örök, igaz Isten. Ámen.

Ne ítéldetek...

(Temetési beszéd *Magyarosi Árpád* koporsója fölött,
akit április 16-án gyilkoltak meg Bolíviában,
és akinek temetési szertartására május 21-én került sor a Kerepesi temetőben)

„Ne ítéldetek el senkit, hogy Isten se ítéljen el titeket.”
(Lk 6, 37)

Gyászoló szülők, rokonok, részvételt telt szívú barátok!

Az első írásban fennmaradt magyar szöveg egy temetési beszéd, az úgynevezett Halotti beszéd, amely így kezdődik: „Látjátok feleim szümtükkel, mik vogymuk. Isa pur és homu vogymuk”. Ezekkel az ősi szavakkal fordulok én is hozzátok: látjátok, felebarátaim, szemekkel, mik vagyunk, Bizony por és hamu vagyunk. Életünk megszűnése, befejeződése szempontjából mindegy, hogy „ágyban, párnák közt” halunk-e meg, vagy „a harc mezején” gázolnak-e át rajtunk a fúvó paripák, ahogy szabadságharcos költőnk, Petőfi óhajtott; életünknek mindenképp vége szakadt. Egy édesanyának és édesapának, egy testvérnek, egy menyasszonynak, egy szerető rokonnak, egy hű barátunk tulajdonképpen szintén mindegy, hogyan veszítette el egyetlen életét az a személy, akit ők elveszítettek; számukra a lényeg az, hogy megszűnt létezni. És ha fiatalon szűnt meg létezni, akkor még az is, hogy mi minden veszett el vele együtt: egy család, amelyet alapíthatott volna, gyermekek, akiket nevelhetett volna, évek és évtizedek sora, amelyeket hasznos munkával tölthetett volna, szerettei és tágabb közössége javára.

Ezért is fölösleges itt és most afölött töprengeni, afölött filozofálni, hogyan veszítette el fiatal életét Magyarosi Árpád fiunk, testvérünk, vőlegényünk, barátunk. És még fölöslegesebb esetleg – akár gondolatban is – ítélkezni fölötté, minősíteni próbálva azokat a körülményeket, amelyek korai, túl korai halálához vezettek, meghatározni az ő részét és felelősségét ebben a tragédiában. Ő mindenképpen áldozat, akkor is, ha netán része van benne, hogy áldozattá vált. Olyan világban élünk, amelyben akár botladozva, akár egyenesen, célirányosan, öntudatosan járunk-kelünk: bármikor áldozattá válhatunk. És ki tudja, melyik tettünk részünkről akaratlan következményeinek válik áldozatává egy másik embertársunk.

Hagyjuk tehát az ítélkezést Istenre – úgy értem: a végső ítélkezést, a földi világból való kimúlásunk utánit. Ez a gesztusunk azonban ne jelentse azt, hogy mi magunk, ameddig élünk, lemondjunk egy-egy kisebb vagy nagyobb emberi közösség, egy társadalom vagy éppen az

egész emberiség dolgaival való foglalkozásról, hiszen ez az emberi lét egyik legfőbb értelme. Az ember *zoon politikon*, ahogyan két és fél évezreddel ezelőtt egy görög bölcs megállapította: *közösségi lény*, akinek minden cselekedete kihat a közösségre – és ebből a szempontból természetesen a közösség által is megítélhető és minősíthető. Itt a döntő a szándék: az, hogy az ember milyen lélekkel, milyen akarattal, milyen céllal tesz valamit. Magyarosi Árpád életének esetleges ilyen minősítése lehet változó, attól függően, hogy ki milyen saját és sajátos szempontból nézi; az én olvasatomban ő, mint talán vele együtt halt társai is, olyan jó szándékú, de naiv idealista volt, aki a körülmények és következmények higgadt felmérése nélkül próbált beleszólni egy számára kevéssé ismert közösség dolgába – őszinte, segítőkész tettvágyból. És ha a halála közvetlen okát jelentő tragikus eseménysor fölötti töprengésben felmerül a terrorizmus fogalma, akkor ez igazából csakis azokat illetheti, akik őt és társait világosan megfogalmazott vád és annak megvizsgálása nélkül, álmukban likvidálták.

Gyászoló testvéreim!

A temetés mindig, minden kultúrában, liturgikus cselekmény: az illető kultúra vallási elvei és hagyományai szerinti istentisztelet. Egy keresztény istentiszteleten, még ha temetési is, nem elégedhetünk meg a halottról való megemlékezéssel, élete néhány mozzanatának felidézésével. Isten előtt állunk, s az őiránta és embertársaink iránt való szeretet Jézus megfogalmazta parancsa arra kötelez mindnyájunkat, hogy meglássuk, felismerjük a saját felelősségünket mindabban, ami Magyarosi Árpád fiunkkal, testvérünkkel, vőlegényünkkel, rokonunkkal és barátunkkal történt. Nem bűnbakot keresünk magunkban, hanem a bűnbánatban, a bűnbánat által megtisztult igaz lelket; a tanulságot keressük, amely Magyarosi Árpád világi tekintetben értelmetlen halálának vallási tekintetben értelmet adhat.

Ha eltöprengünk azon, hogy mi az általános, a legáltalánosabb az ő egyéni tragédiájában, nem juthatunk más megállapításra, mint arra, hogy ez: az *erőszak*. Mi köze az erőszaknak a mi bűnbánó önvizsgálatunkhoz? Én erre nem hoz-

hatok fel egyéni példákat egyiketek helyett sem, de – lelkesi minőségemben, hivatásomnál fogva – eszetekbe juttathatom, hogy bűnt elkövetni nemcsak cselekedettel, szóval, és gondolattal lehet, hanem mulasztással is. És itt, egy életétől erőszakkal megfosztott ifjú ember e pillanatban még nyitott sírjánál, nem ok nélkül kérdezhetjük magunktól, hogy tettünk-e valamit, egyáltalán gondoltunk-e arra, hogy tehetnénk valamit az erőszak ellen, amely vihardagályként terjed a világban, közösségeket, társadalmakat, országokat, nemzeteket fenyeget, de behatol az élet intimebb szféráiba, a munkahelyekre, az iskolákba, a családi otthonokba is. És – akár a felelőtlenség bűne – nemcsak fizikai tetteiben nyilvánulhat meg, hanem szavakban is, például beszédünk eldurvulásában, sőt gondolatokban is, mi több, bizonyos gondolatok elfojtásában: például a bizonyos érzések, vélemények nevetségessé tételére, megbélyegzésére, betiltására irányuló igyekezetben.

Lehet, hogy az a fiatal férfi is, akit itt búcsúztatunk, az ilyenfajta erőszak ellen akart harcol-

ni ott, ahol erre alkalmas terep kínálkozott – és csak arról feledkezett meg, társaival együtt, hogy az erőszak ellen nem az erőszak az orvosság. Aki fegyvert fog, fegyver által vész el, mondotta Jézus az ő védelmében kardot rántó Péternek. És milyen sokatmondó: a harcot – a szabadságért folytatott igazságos harcot! – vállaló, előbb idézett költőnk sem arról dalolt, hogy szeretne az ellenség holttestére győztesen rátaposni, hanem arról, hogy szívesen adná az életét a győzelem kivívásáért.

Nem tudjuk és talán már sohasem tudhatjuk meg, Magyarosi Árpád akart-e fegyvert fogni egy általa elképzelt szabadság, egy általa igaznak tartott ügy érdekében, egy általa gonosznak tartott erőszak ellen. Csak azt tudjuk, hogy áldozata lett annak az erőszaknak. Itt, az ő földi maradványai fölött, kérjük Istent, emelje példává – ha úgy akarja: intő példává – az ő áldozatát, és mutassa meg nekünk az eredményesen járható utakat az igazság, a szabadság, a béke és a szeretet világa felé.

Kászoni József

Tom McCready

Miénk az istentisztelet csodája

Tom McCready azt kérdezi, hogyan tartunk istentiszteletet, hogyan imádjuk Istent, hogyan gyakoroljuk vallásunkat egy dogma és közös hiedelmek hiányában?

Az unitáriusoknak nincs bevett teológiájuk, nincs liturgiájuk. Nincs megengedett hiedelmekről listánk és nincsenek hitvallásaink. Nincs semmi, amiben hinnünk muszáj, és semmi, amit megtiltanak nekünk, hogy higgyük. Sokféleképpen közelítjük meg a szakrálist, és sokféle elképzelést fogadunk el a szakrálissal kapcsolatban. De azért több vagyunk, mint egy vitázó társaság; nem csak azért találkozunk, hogy istennel és az emberiséggel kapcsolatos elképzeléseinket megtárgyaljuk.

Isten tisztetére, Isten imádására, vallásunk gyakorlására találkozunk.

Azért találkozunk, hogy megnyissuk szívünket és elménket annak számára, aminek végső értéke és értelme van az életünkben, és ami életünknek végső értéket és értelmet ad. Különböző formában, azért találkozunk, hogy megosszuk egymással mennyire nagyraértelkeljük az élet szakrális dimenzióját; hogy a közösség tudomására hozzuk saját, egyéni emberi tapasztalatainkat, emberi szükségletünket ar-

ra, hogy kutassuk a transzcendentális jelenlétét, mely keresztül-kasul beszövi életünk minden részletét.

Azért találkozunk, hogy megtaláljuk helyünket és békénket abban a kapcsolatban, mely az egyetemes és a személyes között, valamint a végleges és a bensőséges között van.

A szentírások, a történelmünk, a vallásos költészet és a zene fölötti elmélkedéssel gyakoroljuk vallásunkat, azokon a csodás dolgokon keresztül, melyeket ránk hagytak elődeink. Tesszük ezt a beszélgetések által, úgy, hogy együtt gondolkodunk el azon, hogyan lehet a mindennapok változásaira és kihívásaira megfelelni; úgy, hogy hangot adunk érzelmeinknek, az emberi méltóság és tisztesség iránti vágyunknak mindennapi életünkben; úgy, hogy formát adunk hálánknak azokért az apró örömekért és vigaszokért, melyeknek mindannyian örvendünk az életben.

Gyakoroljuk vallásunkat úgy, hogy egyetlen hangot alkotunk, mellyel részvétet és megér-

tést fejezünk ki azon szomorúságokért, melyekkel mindannyian küzdünk, valamint bátorságot és együttérzést igyekszünk adni az erőszak és igazságtalanság áldozatainak, akiket zavart világunk súlyt. És imádjuk Istent egyszerűen csak fejet hajtva, és szívünket megnyitva a világmindenség végtelen szépségei és titkai előtt. Személyes utazásaink különböző indulási pontjaink és különböző szintjeink ellenére összegyűlünk egyetlen közös céllal, egyetlen közös szakrális térben.

Azért találkozunk, hogy Istent tiszteljük, Istent imádjuk: hogy vallásunkat gyakoroljuk.

Hogy miért imádjuk Istent? Azért, hogy kapcsolódjunk. Azért imádjuk Istent, hogy érezzük a kapcsolódást valamihez, mely az egyénnél nagyobb, és mégsem tagadja az egyént. Azért imádjuk Istent, mert valami bennünk, valami mélyen bennünk tudja, hogy létezik egy lényeg, egy jelenlét, egy belső egyetemesség vagy egység az életben és bennünk, melyet meg tudunk érinteni az Isten tiszteletben, imádatban – hogy a létnek van egy fajta kedvessége, könnyedsége, fénye, mely megérint, s melyet meg tudunk érinteni. Azért imádjuk Istent, hogy csatlakozhassunk saját létünk legmélyebb rétegeihez, és hogy lényünk legmélyebb rétegeiből kinyúlhassunk az élet forrása és célja felé. Azért imádjuk Istent, hogy kapcsolódhassunk hozzá – és egymáshoz.

Hogyan imádjuk Istent? Hogyan gyakoroljuk vallásunkat? Szavakkal, zenével, és az összes művészettel, melyre emberi létünk képessé tesz.

Imádságban, költészetben és énekekben. Elménkkel, szívünkkel, érzelmeinkkel, összes tehetségünkkel. Imádjuk szükségleteinkkel, bánatainkkal és megbánásainkkal, kimondottan és kimondatlanul. Imádjuk formában és színben és mozdulatban. És imádjuk csendben és nyugalomban, mert Isten imádata ünneplése és igénylése mindannak, ami mi magunk vagyunk, voltunk és lehetünk, mindené, ami formál és életet minket.

És mi is az, amit imádunk? Nos, gondolhatjátok, itt jön a nehéz kérdés.

Azt imádjuk, ami a legmagasabb érték; azt, ami a legmagasabb értéket és értelmet testesíti meg az életben. Muszáj, hogy ez éppen Isten legyen? Szükségünk van Istenre? Megvagyunk Isten nélkül? Képesek vagyunk vallásgyakor-

latra Isten nélkül is? Nos, természetesen képesek vagyunk!

Megvagyunk Isten nélkül mindaddig, míg teljes egészében értékelni tudjuk az emberi szeretet erejét és fontosságát; ám jobb, ha tudjuk, miről beszélünk, és jobb, ha úgy is értjük, ahogy mondjuk, és jobb, ha azt a hatalmas, mérhetetlen változtató erőt, mely az egyszerű emberi szeretet, azzal a tisztelettel kezeljük, amelyet megérdemel, vagy ha nem, akkor bajban vagyunk. Mi nem találkozhatunk, vagy nem közeledhetünk ennek a szeretet megismerésének pillanatához másként, mint teljes hódolattal, mert ennek az ismeretnek a pillanata az a pont, ahol összes elképzeléseink Istenről elindulnak.

Tehát amennyiben tényleg értékeljük, mit jelent egymást szeretni, nincs szükségünk Istenre. Nincs szükségünk Istenre, sem mint szimbólum, sem mint ideál, sem mint az a személy, aki a teremtés folyamatát képviseli, sem bizalmasként, sem közvetítőként.

De ha csak úgy, magunkban (Isten nélkül) akarunk vallásgyakorlatot folytatni, tudnunk kell, hogy egyszerűen nem engedhetjük meg magunknak, hogy rosszul bánjunk egymással; mert minden alkalommal, amikor kicsinyesek vagy rosszak vagyunk egymás iránt, vagy csak egyszerűen tiszteletlenek, valami nagyon értékeset teszünk tönkre, amit lehet, hogy nem vagyunk képesek többé helyrehozni.

Gyakorolhatunk vallást Isten nélkül, de nem szeretet nélkül; és ha könnyebb szeretnünk Istennel (vagy Isten eszményképével) a magunk kis sarkocskájában, Istennel, aki megengedi nekünk, hogy helyrehozzuk hibáinkat és megsza- baduljunk bukásaink folyamatos szurkálásától és szorításától, akkor az nagyon jó, és ez így teljesen rendben van, és soha senki sem nézhet le ezért, vagy nem használhatja föl ellenünk, hogy fitogtassa magasabbrendűségét.

Mondják, hogy a szeretet az élet iránti hódolat. Ám ez fordítva is igaz: az élet a szeretet iránti hódolat. És ez, Istennel, vagy nélküle, a vallásgyakorlat legvégső célja: hogy megadjuk a szeretetnek az őt megillető helyet – életünk középpontjában.

(A szerző, Tom McCready a Hull unitárius egyházközség lelkésze)

Inquirer: 2009. június 13.

Fordította: Kászoni József

Isten–Mindenható	19, 26
Isten akarata	7, 21
Isten országa	6,33; 21, 43
Ítélet	7, 1

Jézus elfogadása 10, 40

Ebből a megnyilatkozásból azt olvashatjuk ki, hogy aki arra számít, hogy éppen Jézus megtagadásával igyekszik megtartani földi életét, az egyszer, s mindenkorra elveszíti az örökéletet is. Aki azonban Jézus és Isten ügye iránti szeretetéből képes akár életét is föláldozni, – Jézus ígérete szerint – kárpótlást kap Isten jóvoltából.

Jézus követése 10, 16;

Nem lesz kecségtető az, ami fogadni fogja a munka folyamán őket, viszont ez nem jelenti azt, hogy kudarcá válik a vállalkozásuk, hiszen fog majd hozni örömet a küldetés, de számítaniuk kell arra, hogy részesülni fognak az ellenállás különböző megnyilvánulásaiban, a kitaszítottságban, a megvetésben, a megalázásban is.

1). Kiküldött tanítványok vagyunk, akik különbözünk egymástól ugyan, de mindannyiunkban megvan igyekezetünk a jóra.

2). Farkasok között élünk, ahol okosnak és szelídnek kell lennünk, s emiatt őszintén szembe kell nézni a valósággal még egyszer, hiszen mindenki elvárja tőlünk ezt, s a más véleményére is odafigyelve, bizony minket is egy kicsit farkasoknak neveznek. Kérdésünk lehet, hogy tehetünk-e erről, amennyiben elfogadjuk, hogy nem az élet tett ilyenekké bennünket, bár farkastörvény uralkodik, ami nem jellemző minden emberre.

Nehéz ma megmondanunk, hogy milyen bőrbe kellene bújnunk ahhoz, hogy jól legyen dolgunk. Isten a megmondhatója annak, hogy van-e valaki, aki nem viselhetné ma már az unitárius címet, a kígyó és galamb jelképével, ha okos és szelíd akar maradni ebben a látható farkas-küzdelemben?

Bárki farkasnak nevezhet engem, a késői Jézus-i tanítványt is, hiszen mindenkinek szabad nyilatkoznia, jogában áll, hogy azt szólja, amit gondol, de ennek az embernek meg kell végre tudnia, hogy ez a „farkas” már régóta feladta a viaskodó küzdelmet, mert élni szeretne. Arra kérlek tehát, hogy ti ezt az egyet adjátok meg nekem!

10, 37-38; Jézus hívogatása ellen sokan mentették, és mentik ki magukat, mert túlzottan ragaszkodtak és ragaszkodnak földi javaikhoz. Akkor valóban megpróbáló volt, most azonban semmit és senkit nem kell elhagynunk, hanem

ott, ahol élünk, cselekednünk Jézus parancsolatait. Az is nyilvánvaló, hogy sokan hívatra sem jönnek, mert nem akarnak Jézussal együtt végig szenvedni a neves hivatást.

12, 46-50. Isten akaratának első jellemzését abban

igyekszem megállapítani, hogy Ő szeretné, ha az emberiség, a világ tudomására hozhatná Atyaságát. A féltő szülő gondoskodásával vesz körül bennünket, jelképesen szólva, - *mint a kotló, ahogy szárnya alá veszi kis csirkéit*-, úgy gondoskodik állandóan rólunk. Ebből a gondviselő szeretetből következik a hűséges szülő örök féltése, melynek köszönhetően megtartja gyermekeit. Szerintem itt nem is gondolkodik bizonyos vallásban, még kevésbé nyelvben, vagy nemzetben, hanem megtart az ELETRE. Ez pedig félreérthetetlenül magán hordozza a helyes belátás megoldási kísérleteit, de ugyanakkor megvalósításait is.

Unitárius gondolatok az Újszövetséghez¹

Máté evangéliuma² (II. rész)

¹ Fontosnak tartom a megjegyzésre, hogy többnyire az „Újszövetségi Szentírás”-t használom, melyet a Katolikus Egyház adott ki, s melyet görög eredetiből fordított P. Békés Gellért bencés, és P. Dalos Patrik oratoriánus – Kilencedik kiadás: Róma: 1982.

² Máté a 12 tanítvány egyike volt, aki eredetileg vámszedő mesterséget űzött (Mt 10, 3). Életéről nagyon keveset tudunk. Attól kezdve, hogy az apostolok szétesztlottak, egy ideig Júdeában működött.

Héber-arám, azaz zsidó nyelven megírta az evangéliumot. A hagyomány szerint Etiópiába, mások szerint pedig Macedóniába ment, vagy esetleg a perzsákhoz, ahol vértanúként halt meg. 954-ben elhoztak egy holttestet, melyet állítólagosan Máté testének tulajdonítottak, és amelyet Salernoban őriznek.

Az evangélium szerkesztésében, de előadásában is nagyon hasonlít Márk evangéliumára, melyet minden valószínűség szerint ismert a megírásakor. Az is megállapítható, hogy nagyon sok olyan rész van benne, ami Márknál hiányzik. A mű első fele eltér a Márk evangéliumától, a második fele viszont megegyezik. Előadásmódjában azonban nem fedezhető fel olyan eleveenség, mint a Márkéban.

Az irat keletkezési idejét illetően megállapíthatjuk, hogy minden bizonnyal Jeruzsálem pusztulása előtt (Kr. u. 70) előtt született (64). Az azonban teljes bizonyossággal elmondható, hogy a kanonikus Máté evangéliumot a Kr. u. 2. században már ismerték.

Jó 19, 16

Jó cselekedet 13, 7

Jellegzetes jézusi példabeszéd. Az életből vett elbeszélés, mely mély vallási és erkölcsi értéket képvisel. A magvetőről szóló példabeszéd hűen ábrázolja Isten beszédének sorsát a különböző típusú emberi lelkekben.

Jólét 19, 29

A kedves élet gondolata tehát az anyagi jólét világához méri a **jó állapotot**. De bölcs a jézusi megfogalmazás, arra vall, hogy megfelelően számolta napjait, mert az elhagyott vagyon helyébe nemcsak, hogy száz annyit ígért, hanem ráadásként örökéletet is.

Jóság 6, 1; 20, 16; 12, 35; 12, 33.

Jövendölés 16, 3

Kapu 7, 14

Kárvallás 16, 26

Feltehetjük a kérdést, hogy mit nyerünk, vagy mekkora a veszteségünk, mikor hasonlóan viszonyulunk a mindennapok kihívásaira? Eltörpült hétköznapi cselekedeteinkkel meg tudjuk-e nyerni azt a világot, melyről jó lenne tudni, hogy a miénk. S amennyiben sikerült, akkor hogyan állunk lelki értelemben vett nyereségeinkkel? Az élettapasztalatok sok keserves élményről számolnak be, a lelkében kárvalott ember olyan kitükröződései, melyek nemcsak sajnálatra, együttérzésre, hanem szánelmokra méltók.

Keresztút 22, 9

Köztudott, hogy vannak **használt útjaink**, melyek egyike, mint a másik valahonnan elindul, és ennek következtében vezet is valahová. Mielőtt azonban egy ilyen járt utat meglelnénk, először kimegyünk egy **útkereszteződés**hez. Itt vesszük észre, hogy milyen sok lehetőség nyílik előttünk. Sokáig szemlélődünk, míg ismeretlenül is, vagy akár tudatosan kiválasztunk magunknak egyet, s úgy döntünk, hogy ezen, vagy azon az úton követjük céljainkat, reményeinket, vágyainkat. A választás komoly megfontolás, majd döntés elé állít, ahol nem csak az utak földrajzi ismerete meghatározó, hanem a tudatos választás, éppen az út milyenségének alapján. Nézzük csak, hogy milyen utakon indulhatunk tovább útkereszteződéseinkből!

Kényszerítés 5, 41

Kincs 6, 21

Kísértés 7, 7; 22, 21

Jézus nemcsak az adott helyzet követelményeinek megfelelően kínálta fel a megoldást, hanem minden kor számára megmutatta a közéletet. Arra kapunk ugyanis határozott utasítást, hogy minden keresztény embernek **két kötelessége** van, melyeket maradéktalanul teljesítenie kell. Az első az **állampolgári**, a második pedig **Istennel szembeni** kötelesség. Ha ezeknek eleget tettünk, akkor nem kérhetnek rajtunk semmit sem számon.

Kivétel 12, 33.

Persze ez nem jelenti egyértelműen azt, hogy kizárhatunk két fontos lehetőséget. A példák azt bizonyítják, hogy jó szülőnek lehet rossz gyermeke, vagy fordítva, de ezek a kivételek csak erősítik a szabályt.

Kölcsön 5, 42

Követés 9, 12-13; 16, 24-26; 4, 19; 8, 22;

A látszatát sem akarom kelteni annak, hogy növeljem valamelyik unitárius ember büntudatát. Egyszerűen csak arról van szó, hogy az unitárius ember is el kell, ismerje - Isten és ember előtt egyaránt -, hogy időközönként bizony megsérti Isten törvényeit, aminek következtében a jó helyett rosszat cselekszik. Ez a tény, ha úgy tetszik nem is **büntudatunk** növelését jelenti lelki életünk szokásos folyamatában, hanem saját magunk jobb megismerésének egyik nagyon fontos lehetőségét.

10, 38

A föld porának jelképes lerázása azt jelenti, hogy semmiféle kapcsolatot nem kell fenntartani a szóban levőkkel. (Tulajdonképpen ez az álláspont ma már teljes mértékben újraértékelésre szorul).

Küldetés 10, 14; 10, 16; 10, 17; 10, 10

Mk 13, 9-13; Lk 21, 12-17. **Útravaló**. Tegyük fel, hogy tartjuk magunkat Jézus tanításához. Ez máris azt jelenti, hogy nem lehet táskánk. Nem lehet második ruhánk, sem egyéb. Ha nincs táskánk, nincs ennivalónk sem. Ha nincs hamuba sült pogácsánk, mert nincs tarisznyánk, akkor milyen ennivalóval indultunk el a hosszú útra? Mit fogunk enni az új erőgyűjtéskor? Akik bíznak Isten gondviselésében, hirdetik, hogy nincs szükség anyagiakra. De mi az, ami kitartásra buzdít a megpróbáltatások idején?

Végül is, mit csomagoltak „útravalóként” szívünkbe, lelkünkbe, eszünkbe, amivel neki-vághatunk életünk megpróbáló útjának? Ebben az esetben nincs semmi, titkon őrzött kincsünk, csak **lelkületünk**.

Megbecsülés

15, 32-38

Itt arra kell figyelniünk, hogy a **hét** kenyér és a **néhány** hal bizonyára elegendő lett volna ahhoz, hogy növelje a négyezer között tartózkodó hitetlenkedők kételkedését. Nyugodtan megfogalmazódhatott bennük a kérdés, hogy ennyi ennivalóval miként lehet megetetni több, mint négyezer embert?! Érdekes módon nem csak a jóllakottság látszata vonult végig a tömegen, hanem arra is gondjuk volt a jézustanítványoknak, hogy összeszedjék a **maradékot**. Ez a maradék jelentette tulajdonképpen a megbecsülést, ami a kevés értékelésében jutott kifejezésre.

Megbecsületlen

13, 57

Megbocsátás

6, 14-15

A megbocsátás – úgy érzem -, olyan alapkövetelmény, melytől családi- és társadalmi létünk függ. Fontos arra összpontosítanunk, hogy a béke megteremtése azon a visszahatáson múlik, hogy a gondatlanul kiejtett sértő szóra, vagy elkövetett tette szelíden és szeretettel tudunk-e válaszolni?

Megbotránkozás

15, 12

Megismerés

7, 3.

Ennek rövid magyarázata arra figyelmeztet, hogy számunkra mindig fontosabb a másik ember megismerése, ahelyett, hogy inkább saját magunk megismerésére jobban összpontosítanánk.

Megmentés

18, 11

Emlékeztetni akarok azokra az örömteljes pillanatokra, amikor megbántott gyermekként, vagy csalódott szerelmesként, tenyerünkbe temetett arccal, könnyben úszó szemmel vártuk a megmentő kedvest. Aztán egyszer csak ránk hajolt édesanyánk, s szerető szívének boldog dobbanásába gyorsan beleolvadt a mi szívünk nyugtalan vergődése. Fülünkhöz hajolt a kedves is és belesúgta, hogy itt van mellettünk, és nagyon szeret. Ezekben és az ezekhez hasonló pillanatokban éreztük, hogy ránk hajolt Isten is, mert megért gyümölcsé vált a sok imádság, melyben őhozzá emeltünk nyugtalan szívünket (Józs 24, 23.).

Prófétagyilkosság

23, 31

Szeretet

5, 44

Ez a jézusi felszólítás végtelenül mély, és mindent megbocsátó szeretetet feltételez, melyet töredelmesen bevallom – teljességgel megélni nagyon nehéz volt, és bizonyára az is marad. Itt és most el kell mondanom azt is, hogy minden igyekezetünkkel azon vagyunk, hogy csakis áldásként maradjon az érzés szívünkben, a szó pedig a szánkon.

Szeretet

5, 47

A mindennapok rendjén csak a szeretet érzésével lehet közelíteni egymás felé. Eszerint nagy különbség van az üzenet meghallgatása és megtartása, azaz cselekvése között. A meghallgatás egyfajta tudomásul vételt jelent, ami itt marad a vasárnapok szintjén. A megértés már természetesen cselekvéshez vezet, mely kezdeti szakaszában a hétfő reggeli köszöntést mosollyal tetőzi. A kérdés hátralevő része abban feszül tovább, hogy szombatig, vagy heteken, éveken át lesz-e energiánk a mosollyal követett szeretet megélésére?

Szeretetlenlenség

24, 13

Az útlevelemben bizonyos esedékes ismertetőjegyet kell bevallanunk, itt a templomban pedig a szeretetet. Meggyőződése, hogy mindenképpen előnyt élveznek, akik arcukon viselik a szeretet kisugárzásának jeleit, azokkal szemben, akik hónuk alá rejtve takargatják, mint valami szemérmes dolgot.

Szózat

3, 17.

Szoktunk-e hallani szózatot az égből, vagy valahonnan más helyről? Sőt! Még mielőtt meghallanánk ezt az égi hangot, sokszor átáramlik rajtunk szülőnk megnyugtató szava. Bemutat valakinek, amikor így szól: „Nézd, ez az én szeretett gyermekem!”

A látomásos álmok kódján át sokunk lelkében megszólal a mennyei hang is: Ez az én gyermekem. De a felébredés utáni kemény tapasztalat nyomán könnyek gyűlnek szemünk peremére. Meghalt szülőnk hangját halljuk, s ilyenkor gyakran sírva fakadunk.

Találékonyság

10, 16.

Ez a tanítás nem csak a korabeli tanítványok, vagy a mai kor unitáriusainak kiváltsága, hanem minden emberé, aki élni akar e lehetőséggel. Nem a kígyó ravaszsága, vagy sikamlósága a döntő e kijelentésben, hanem elsősorban a tanács, amit Jézus megfogalmazott az azt értők számára. Megtalálni minden szélsőségesnek minősíthető helyzetben a lehetőséget, mely a túlélésre, a továbbhaladásra biztosít kilátást. Ezt meglelni fontos volt a múltban, és komoly értékrendet képvisel a mában is.

Talentumok

25, 15

Egy talentum kb. 5000 dollár.

Tévelygés

10, 5

A tévelygések útja is előttünk áll. Az Újszövetség úgy fogalmaz, hogy ne menjenek pogányok útjára. Atértékelem ezt a kijelentést és csupán tévelygés útjának nevezem. Sokkal helyénvalóbbnak tartom ezt a fogalmat a Szentírásban találhatónál, mert a 12 tanítvány bizonyára rászorult erre az intésre, hogy ne térjenek rá a tévelygés útjára. Tudjuk, hogy a kibo-

csátásukat követő időszakban hit- és cselekedetbeli megingások átélői voltak ők. Ebben a megállapításban kínálja fel magát a tévelygés útjának lehetősége. Most nem részletezem ezeknek az utaknak mindennapi életünkben, emberi sorsokban történő megnyilvánulásait.

Van azonban egy különösnek tekinthető jézusi tanács a kiküldetési beszédben, mely ismét átértékelésre szorul. Jézus azt tanácsolja tanítványainak, hogy kerüljék el a szamaritánusok városát. A zsidó vallásos meggyőződés szemszögéből elfogadhatónak minősíthető a tanács. Ha azonban a környező szamaritánus példázataira gondolunk, akkor semmiképpen nem számíthat tévelygés útjának az a választás, aminek következtében éppen Számáriában találkozunk a „felebaráttal”. Ezért, hát nehezen, de különbséget teszünk a tévelygés, a tudatosan rosszul megválasztott út, és a tévelygőkkel egy úton történő előrehaladás között. Ezt pedig tesszük ismét azért, mert ismerjük Jézus útját.

Tisztátalanság 15, 19-20

Titok 10, 26

Mk 4,22; Lk 8,17; 12,2-9.

Tökéletesség 5, 48

Nagy, de megvalósítható célja életünknek tehát a jézusi felhívás, ha arra gondolunk, hogy Isten akaratának egyik fontos részeként ki kell emelkednünk a tudatlanságból. Ez arra kötelez, hogy úgy fogjuk fel és ismerjük meg Isten és a világ dolgait, mint magunk hasznára fordítható valóságokat, melyek nem kényszerűségből adódnak, de nem is azért, hogy állandóan próbára tegyenek bennünket. Ez egy komoly életvizsga feltétele, melynek pozitív eredménye attól függ, hogy miként tudjuk sikeresen megoldani ezeket, és az ezekhez hasonló feladatokat.

19, 21 Jézus a szegénység és az engedelmeség tökéletesebb útját ajánlja követőinek. Legfontosabb mondanivalóját abban a tanácsban fedezhetjük fel, amikor arra összpontosítunk, hogy a keresztény ember tökéletesedése előtt két lehetőség tárulkozik fel: 1. Isten- és 2. Felebarát szeretetének maradéktalan teljesítése. Csakis ez a két feltétel teljes mértékű megélése jelentheti egy keresztény ember számára a megvalósított tökéletességet. (Vigyázni kell a hasonló, de mégis más irányt feltételező magyarázkodásokra!)

Útfél 13, 4

Az útfél. A magvető példázatából pontosan kiderül, hogy a madarak felcsipegetik az útfélre esett magokat. Fontos ez a kép, hiszen a példázatban olyan útfélről van szó, mely gyommentes. Azaz, egy járt út szélére esnek a magok, ahol könnyen megtalálják a madarak. A kérdés az, hogy mi közünk nekünk a példázatbeli útfélhez?

Ünnepnap 12, 5

Védtelesség 2, 16.

Ezen utóbbi versek minden melléfűzés nélkül is szomorúsággal töltenek el a határtalan, és féktelen gyilkosságok miatt. Nem elszomorításnak szántam a fenti megjegyzéseket, hanem annak alátámasztására választottam, hogy csakugyan mennyire védtelesség a kicsik, az alig megszületett gyermekek.

Vezetés 15, 14

Vigasztalás 5, 14

Világosság 6, 22.

Hogy értem én ezt? Pl., kerékpárral haladunk esti szálláshelyünk felé, amikor váratlanul egy apró bogár csapódik szemünkbe. Gyors hunyorgatások között igyekszünk megszabadulni tőle, de képtelenek vagyunk rá. A késő délutánból – lecsukott szemünk és a szűrés miatt – szürkület lesz, a látható világ pedig – az úttest, a járművek, az emberek – egybemosódnak. Zavart nyugtalanság és tétova bizonytalanság lesz úrrá rajtunk addig, míg valaki zsebkendője sarkával ki nem veszi a bogarat, és ezáltal visszaadja szemünk eredeti látását.

13, 16. Az öröm világa az a fényesség, mely szinte állandó köszönet és hálaként mondogatja, hogy szemeink boldogok, mert látnak. Látják a világot és benne mindazt, amiért érdemes élni. Látják a küzdő, fáradozó, de szüntelen megbékélő embert, aki örömét leli abban, hogy lát. A szem, tehát a **test lámpása**. Közérthetően így is fogalmazhatnánk: a szem azt jelenti a test számára, mint egy kézi villanylámpa a szem számára a sötét éjszakában. Azt látjuk meg, amerre éppen fordítjuk lámpásunkat, avagy szemünket.

Világosság 5, 15.

Bár kissé régiesnek számít ez a kép, és egy nyaralóházba kívánczó idillnek felel meg, mégis tisztában vagyunk azzal, hogy mit jelent egy fényforrás a sötét éjszakában.

Másképpen azt mondhatom, hogy egy-egy villanykörte vagyunk azon a helyen, ahol élünk. Isten azért rakott fel környezetünk mennyezetének körtefoglójába, hogy világítsunk. Vagy, ha úgy tetszik, akkor a költővel valljuk, hogy égő gyertyák vagyunk, kik saját fényünket árasztva önmagunkat fogyasztjuk el (Reményik Sándor).

Világvége 24, 36

Nem a felelet előli elzárkózást jelenti a válasz, hanem azt a valóságot, amit tükröz a felelet: csak Isten a megmondhatója annak a napnak, hogy mikor jön el.

Visszafizetés 5, 39

Pap Gy. László

Dávid Ferenc életútja

II. rész

Változás áll be tehát I. Ferdinánd magyar király valláspolitikájában is, s ennek Erdélyben a legfontosabb jele a protestánsok irányába tett engedményekről hallani sem akaró Bornemisza Pál kinevezése gyulafehérvári püspöknek. Jakab Elek még úgy gondolta, hogy ezekre a katolikus hierarchia újjászervezésére tett törekvésekre Dávid közvetlenül is reagált. Ránk maradt ugyanis két olyan szöveg, amelyben a Beszterce esperesség papjai válaszoltak Bornemisza püspök 1554-ben megfogalmazott zsinati meghívójára és fegyelmező iratára. Mivel Jakab Elek még úgy tudta, hogy ebben az időben Dávid az ehhez az esperességhez tartozó Péterfalván volt lelkész, megkockáztathatta azt a hipotézist, hogy a roppant színvonalas válasziratok megfogalmazásában ő is szerepet játszott. Ha azonban már ekkor kolozsvári plébános volt, ennek kisebb a valószínűsége, jöllehet az egyik fölterjesztésben az áll, hogy a Beszterce környékiek mellett a nem túl messze lakó papok is véleményét is tükrözik a dokumentumok. Ha tehát Dávid nem is vett részt a szövegezésben, érdemes felidézni ezek néhány mozzanatát, mert nyilván valóan olyan gondolatokat tartalmaz, amelyek őt is foglalkoztatták.

Feltűnő itt egyfelől a folyamatosság hangsúlyozása: ők nem mondanak mást, mint a *Reformatio ecclesiarum Saxonicarum* (RMNY 69), vagy az ugyanebben az évben, 1547-ben elfogadott *Agenda* (RMNY 67), s mondandójuk összhangban van az ágostai hitvallással éppúgy, mint az 1551-es *Confessio doctrinae Saxonicarum ecclesiarum*-mal, nem is beszélve az ősi egyetemes hitvallásokról. Ezért sem értik persze, hogy miképpen lehet őket eretnekeknek nevezni, s csodálkoznak azon, hogy a püspök miért nem a közvetlen környezetében kutat eretnekek után, hiszen ők a szentírás igazságának megfelelően tanítanak és cselekszenek. Itt tehát már nagy hangsúlyt kap a tiszta és romlatlan evangéliumi igazság és az emberi találmányok szembeállítása, miközben többször megemlíti, hogy a püspököt feljebbvalójuknak tekintik, nem hagynak kétséget a felől, hogy az egyház egysége csak úgy teremthető meg, ha az előterjesztetteket az alapján mérlegelik, hogy megfelelnek-e az evangéliumi egyszerűség követelményének. Többször visszatérnek arra a gondolatra is, hogy mindezekről valójában azoknak kell véleményt mondaniuk, akik olvasák és hallják ezeket a tanításokat, és akik elmélkednek róluk.

Ilyen megfontolások eredményeképpen lettek tehát Beszterce környékének papjai protestánsokká, s ha nem is volt már közöttük Dávid Ferenc az előzmények alapján joggal feltételezzük, hogy ő is ezen a módon jutott el legkésőbb itt Besztercén, vagy környékén addig, hogy csatlakozzék a reformációhoz. Láthattuk, hogy az evangéliumi igazság vállalása még mindig nem jelentette azt, hogy lemondtak volna a keresztény egység visszaállításának lehetőségéről, ám már megjelentek azok a közösségek, amelyek a katolikus hierarchia megkerülésére, vagy kiiktatására is készek voltak a cél érdekében.

Ilyen hangoltsággal kerülhetett be Kolozsvárra, ahol már nagyon erős protestáns közösség létezett, hiszen a város plébánosa, Heltai Gáspár 1550-től kezdően egy sor kifejezetten evangélikus nyomtatványt tudott itt megjeleníteni, sőt a politikailag legfeszültebb időszakban a kívülről támogatott katolikus visszarendeződést megelőzni akarván a ferences és domonkos szerzetesek kitiltására is sor került. 1552-ben országgyűlési határozattal visszahozták az említett szerzeteseket, így Dávidnak olyan településen kellett új eszményei érdekében tevékenykednie, amelyben legalább a kolostori templomokban katolikus misék is folytak a már valószínűleg a lakosság többsége által látogatott protestáns istentiszteletek mellett.

Tevékenységeinek erről a korai időszakáról nem maradtak ránk dokumentumok, de bizonyosan egyre növekvő tekintéllyel munkálkodhatott, hiszen ellenkező esetben aligha kapta volna meg azt a fontos megbízást, hogy az övével ellentétes politikai csoportosulás és vezetője, a Petrovics Péter temesi bán által támogatott Francesco Stancaro tanainak ellenében ő készítsen cáfoló iratot. Ez a nagy retorikával megírt mű nem csupán az ágostai hitvallást vette védelmébe, hanem azt az 1555 elején tartott evangélikus zsinatot is, amely elítélte Stancaronak azt a tanítását, hogy Jézus Krisztus csak emberi természete szerint lehet közbenjáró. Mindenesetre e zsinati szerepléssel párhuzamosan történt, hogy szinte egy időben Erdély két jelentékeny kulturális és egyházi központja, Szeben és Kolozsvár is meghívta plébánosnak, azaz vezető lelkésznek. Erről Dávid Ferencnek a szebeni tanácsához írott kifinomult retorikával megírt leveléből értesülünk. Mivel a magyar szakirodalom görcsösen törekedett arra, hogy minél korábbról kimutassa Dávidnál az elmagyarosodás és a szászoktól való eltávolodás jele-

it, nyomatékosan hangsúlyozni kell, hogy etnikai, vagy felekezeti mozzanatnak nyoma sem volt a döntésben. A szebeni meghívást nagyon rafináltan inkább elhalasztó, mint véglegesen elutasító sorokban az egyetlen konkrétum a szülőváros (patria mea) iránti kötelezettség. A Kolozsvár melletti döntés azonban semmiféle nemzeti elkötelezettséget nem jelentett, csupán annyit, hogy az etnikailag vegyes összetételű, megközelítőleg fele-fele arányban szászok és magyarok lakta szülővárosa mellett döntött, amely rendkívül dinamikusan fejlődött, s amelynek polgársága gazdaságilag és politikailag erős erősnek érezte magát ahhoz, hogy egyedül is megvédje érdekeit, s nem igényelte a szászok politikai szervezetének, az universitasnak a támogatását. Mindennek hátterében persze az is ott állott, hogy az universitasban a szebeni polgárság játszotta a vezető szerepet, amely természetesen megpróbálta érdekeit a többi város rovására is érvényesíteni. E vezető szerep megőrzésének célját szolgálhatta a nyilvánvalóan nagyon felkészült és rendkívüli tehetségű kolozsvári Dávid Ferenc megszerzése is. Fontos tehát megjegyeznünk, hogy eltérő utakat választó városok rivalizálásáról lehet csupán beszélni, amelynek egyházszervezeti következményei csak később jelentkeztek.

Azt persze nem tudjuk, hogy egészen pontosan milyen megfontolásokból döntött Kolozsvár mellett. Ha az önmegvalósítás nagyobb lehetőségeit sejtette meg Kolozsvárott, aligha tévedett, hiszen ettől az időszaktól kezdve az újabb és újabb dogmatikai viták első vonalában találjuk, s a kezdeti időszakban még a szebeniekkel is együtt működve vette fel a küzdelmet azokkal, akik Zwingli, majd további svájci reformátorok tanaival megismerkedve egyre inkább eltávolodtak a lutheranizmustól. Cáfoló iratokat írt e csoportosulás roppant hatásosan fellépő képviselője, Kálmáncsehi Sánta Márton ellen, sőt az alábbiakban részletezendő püspöki beosztásában 1557-ben két zsinatot is összehívott, amelyek tévtanoknak minősítették Kálmáncsehi és követői tanításait.

A viták középpontjában az úrvacsora eltérő értelmezése állott, s ugyanazok az érvek fogalmazódtak meg az egyik és a másik oldalon is, mint az európai reformáció más színhelyein, ám az 1558-as tordai zsinat határozatai nem csupán azzal bővebbek a korábbiaknál, hogy csatolták Melanchthon véleményét is, hanem ezek megemlítenek további vitakérdéseket is. Itt már Dávid Ferenc és hívei azt is kifejtik, hogy a képek és szobrok ügyében már elegendő történt azzal, hogy kinyilvánították: nem szabad imádni ezeket. A továbbiakat már az időre kell bízni, s semmiképpen sem szabad zavarást elő idézni ezek erőszakos eltávolításával.

Esztelenségnek tartják azt is, hogy bármiféle tanulatlan paraszt ember elő álljon azzal, hogy prédikálni akar a gyülekezet előtt. De intézkedés történik arról is, hogy a papok az istentisztelet során fehér lenből készült öltözetet viseljenek. Dávid tehát határozottan szembe helyezkedett a templomok radikális megtisztítását követelő Kálmáncsehivel, akiről más evangélikus források is azt jegyezték fel, hogy szegény öltözetével és életmódjával tévesztette meg az embereket. Azt állította, hogy az apostolok követőinek nem kell drága köntös, s hogy fizetésüknek sem kell lennie, elegendő, hogy enni és inni kapjanak.

Dávidot azonban nem csupán a dogmatikai nézetek különbsége tartotta távol Kálmáncsehitől, hanem a gyökeresen eltérő politikai orientáció is. A helvét csoportosulás legnagyobb támogatója ugyanis az a politikai befolyását egyre növelő Petrovics Péter temesi bán volt, aki 1555–56-ban megszervezte és végrehajtotta az 1551-ben Lengyelországba száműzött Izabella királynő és fia, a kiskorú János Zsigmond visszahozatalát, s aki egészen haláláig roppant szívósan munkálkodott annak a politikai koncepciónak az érvényesítése érdekében, amely aztán a 16. század végéig dominánssá vált az erdélyi politikában.

Ennek lényegét a következőképpen lehet összegezni. Kényszerűen elfogadja azt a tényt, hogy a keleti országrészben, nagyrészt a középkori Erdély területén kialakuló új ország a török adófizető vazallusa lesz, a törököknek alárendelt külpolitikáért cserébe azonban szabadságot kap belső viszonyai szabad alakítására, s e gyarapodással készül fel arra, hogy az alkalmas pillanatban a török kiűzésének és a középkori Magyarország újraegyesítésének bázisává váljék. E koncepció letéteményesi szívesen képviselték el ezt az országot protestáns országnak, s semmiképpen sem kívánták politikai megfontolásokból korlátozni a reformáció újabb és újabb irányzatainak kibontakozását.

Dávid Ferenc az 1550-es évek derekán még nem tudta elfogadni ezt a koncepciót. Erről egészen nyilvánvalóan tanúskodik az az eddigi szakirodalomban szinte figyelemre sem méltott levél, amelyet 1557. március 1-én írt Kassa város tanácsának, Figyelemre méltó már az is, hogy ebben az időben megkeresést kapott a Ferdinánd magyar király fennhatósága alatt élő országrész egyik soknemzetiségű, s a török elől oda menekültek következtében lélekszámban, továbbá gazdasági és szellemi erőben is egyre gyarapodó városából. Ide is a város plébánosának hívták, s Dávid komolyan mérlegelte az elköltözés lehetőségét.

A levélben tehát nem csupán azt nyilatkoztatja ki, hogy elfogadja ezt a meghívást, hanem megadja a legfőbb okot is: a törökkel szövetsé-

ges országban való élés számára szomorú szolgásgát jelent, s azt is elmondja, hogy ő nyilvánosan is a hitszegés ellenzőjeként nyilatkozott meg, azaz kinyilvánította, hogy nem ért egyet a Habsburg-háznak tett hűségeskü megszegésével, s Erdély más politikai pályára állításával. Roppant szemléletes képet rajzol ugyanakkor ezeknek a hónapoknak a politikai hangulatáról, amikor arról beszél, hogy még megmukkanni is veszélyes a németek, azaz a királyi Magyarország mellett.

A levél befejező része Szent György napjáig kér haladékot a kiköltözésre, ám erre nem került sor, jóllehet várakozásai annyiban igazolódtak, hogy a politikai feszültség a két országrész vezetői között valóban mérséklődött. Sok mindent el lehet képzelünk ennek hátterében, de szerepet játszhatott az is, hogy az rangemelkedés újabb perspektívája rajzolódott ki Dávid előtt. Ez nem volt más, mint egy újonnan létrejövő püspöki szék betöltése. A fentiekben ecsegett Szeben-Kolozsvár konfliktus folyamánként ugyanis napirendre került az egykori gyulafehérvári katolikus püspökség örökébe lépő protestáns szuperintendencia kettéválása is, jóllehet ekkor még a kolozsvári és a szebeni egyház álláspontja között semmiféle dogmatikai különbség nem volt. A szász és a magyar szuperintendencia úgy jött létre, hogy az egyházi követte a politikai szerveződést: a magyar vármegyék és a szász székek külön szerveződtek politikailag, s így tehát a szász székek területén jött létre az egyik püspökség, amelynek központja Szebenben volt, a másik pedig a döntően magyarok lakta területeken formálódott ki, s székhelye az a Kolozsvár lett, amely a szász egyházi szervezetben Szeben és Brassó mellett csak alárendelt szerepet játszhatott volna, ám így könnyen vezető pozícióhoz jutott. (Ez a területi szerveződés megmaradt egészen az 1570-es évek derekáig, ami azt jelentette, hogy az adott területen élő gyülekezetek a szebeni, vagy a kolozsvári püspök fennhatósága alá tartoztak, függetlenül attól, mely irányzatát fogadták el az időközben több irányzatra szakadt protestantizmusnak.)

A szakirodalomban többnyire 1556-ot, vagy 1557-et jelölik meg a szétválás időpontjaként, ám abban egyetértés van, hogy a Kolozsvár székhellyel létrejött szuperintendencia első vezetője Dávid Ferenc lett. Mivel a Kassára küldött levélben egyáltalán nincs szó erről, nagyon valószínűnek kell tartanunk, hogy ez éppen elküldése után, a júniusban tartandó zsinat előkészületei során kerülhetett napirendre. Alátámasztják ezt a zsinatról rendelkezésünkre álló akták. Az elfogadott dokumentumon ugyanis az áll, hogy részt vettek rajta Alsó Magyarország (Pannonia inferior) papjai mellett Erdély mindkét nemzetének, azaz a magyarok és szá-

szok lelkészei, s az aláírók között Bolti Sebestyén (Sebastianus Boldius) Matthias Heblerus és Franciscus Davidis neve mellett az is szerepel, hogy *superintendens*, Dávidnál egészen pontosan az, hogy *superintendens ecclesiarum hungaricarum transylvanicarum*.

Ez az új megbízás is arra készítethette tehát, hogy Kolozsvárott maradjon és az új politikai helyzetet kényszerűen elfogadva megnövekedett hatáskörrel működjön legalább teológiai álláspontja érvényesüléseért. Nem kis feladat volt ez, hiszen 1556 márciusában az a Petrovics Péter lett az ország Erdély helytartója, akinél a Habsburgoktól független Erdély megteremtésének szándéka a legszervezesebben kapcsolódott össze Stancaro és a radikális helvét teológusok tanainak támogatásával. Ráadásul mindez nem csupán a politika távolabbi központjaiban jelentkezett, hanem a város falai között is.

A töredékesen ránk maradt forrásokból az is kiolvasható, hogy ez a nagypolitika támogatását élvező radikalizmus megérintette valamilyen módon a város lakosságát is. Egy felől ugyanis azt olvassuk – sajnos csupán későbbi elbeszélő forrásokban –, hogy a városba bevonuló Petrovics Péter helytartó kihordatta a templomokból az oltárokat és a szobrokat, szekularizáltatta a templomok és kolostorok kegytárgyait, s az ő támogatását élvezve került sor a ferences és domonkos szerzetesek eltávolítására is. A korabeli vitairatokból ugyanakkor arról értesülünk, hogy a radikálisok legfőbb képviselője, Kálmáncsehi Sánta Márton elsősorban a város utcáin tartott nagyhangú prédikációival próbált magának híveket szerezni. Kálmáncsehiék tehát a kiépült evangélikus intézményrendszer megkezdésével próbálták elérni az embereket, s – kezdetben legalábbis – nem akartak az intézményen belüliek számára nyilvánvalóan előnyösebb nagy hitvitákon részt venni.

A helyzetre roppant jellemző, hogy Dávidék egyik polemikus műve (*Responsio ministrorum*) nem más, mint ennek a szándéknak a leleplezése, hiszen a két fél téziseinek napra pontos dokumentálásával azt akarják igazolni, hogy ők kezdettől fogva készek voltak a vitára, Kálmáncsehiék azonban nem mertek kiállni ellenük, hanem az ő megkezdésükkel próbáltak híveket szerezni. (Jelenlegi tudásunk szerint egyébként egyetlen egy nyilvános vita zajlott le Kálmáncsehi és Dávid között, Kolozsvárott, több főúr jelenlétében. Az evangélikus források persze arról számolnak be, hogy Dávid fölényes győzelmet aratott.)

Mivel az e vita során született dokumentumok csupán későbbi, 18. századi kéziratos másolatokban maradtak ránk, nem dönthető el egyértelműen, hogy kinyomtatott, vagy kéziratos szövegekről van szó. Az összecsapások heveségére vall ugyanakkor, hogy megjelentek a

propaganda olyan fogásai is, amelyekre korábban nem rendelkezünk forrásokkal. Így a *Protestatio ministrorum* című műben azt olvashatjuk, hogy ezt Kálmáncsehi követője Szegedi Lajos rendhagyó prédikációjára (concio extraordinaria) válaszul írták meg, s még ugyanazon a napon kifüggesztették a volt dominikánus templom kapujára. Másfelől az is nyilvánvaló, hogy a felforgatónak ítélt tanok ellenében Dávid nem habozott a város világi vezetőinek segítségére támaszkodni. A kolozsvári városi tanács 1557 végén és 1558 nyarán hozott határozata egyaránt arról szól, hogy magának a plébánosnak a kezdeményezésére intézkednek arról, hogy neki kell mérlegre tennie azokat a teológiai nézeteket, amelyekkel bizonyos újító kedvű emberek rendre fellépnek, s az ő véleménye alapján kell aztán a város bírójának intézkednie az ilyen szakramentárius tanok terjesztőinek megbüntetéséről.

A magisztrátussal való együttműködésre utal a Stancaro ellenében írott újabb munkájában (*Apologia adversus maledicentiam et calumnias Francisci Stancari*). Kifejezetten hangsúlyozza, hogy nagy tekintélyű férfiak készítésére és a kolozsvári tanács bejegyzésével vett részt a hitvitán Károlyi Sebestyén és Szentersébeti Márton tordai lelkész és további lelkészek társaságában azért, hogy meggyötört hazáját (*afflicta patria*) megóvja az ilyen veszedelmes tévtanoktól. Ilyen támogatással jelent meg az első összejövetelen 1557 decemberének utolsó napján, s nyilvánvalóan ez is szerepet játszhatott abban, hogy Stancaro hamarosan elhagyta Kolozsvárt.

Mivel Petrovics Péter 1557 októberében meghalt, s a kibontakozó politikai küzdelemben Stancaro és Kálmáncsehi elvesztette további befolyásos támogatóit is, átalakultak azok a nagypolitikai viszonyok is, amelyek között a magyar egyházak püspökének és Kolozsvár plébánosának meg kellett helyét találnia. Ezt jelentősen megkönnyítette Izabella királynő realpolitikai megfontolásokból táplálkozó valláspolitikája, aki ugyan élete végig katolikus maradt, de kijelentette, hogy országa, minden más felekezethez tartozó tagjai patrónusának is tekinti magát. Megszűnt tehát a radikális protestantizmus és a Habsburg-ellenesség összefonódása, s Dávid reagált is ezekre a fejleményekre. A Stancaro elleni mű János Zsigmondhoz, Magyarország választott királyához intézett ajánlásának bevezető disztichonja regisztrálja azt a tényt, hogy olyan országban él, amelynek uralkodója pártfogásába veszi az igazakat. Úgy értelmezi tehát a helyzetet, hogy a uralkodó által vállalt patronátus kiteljesedése lesz, ha a protestáns gyülekezetek atyjává és pártfogójává (*pater et custos*) válik, hiszen nem kisebb dolog az igaz tan megvédelmezése, mint fegyverrel

győzedelmeskedni a géták felett. Ha csupán ezt a szöveget ismernénk, talán még azt is mondhatnánk, hogy nagyon rafinált kritika is meghúzódhat e sorok mögött. Ha azonban emlékeztünkbe idézzük, azt is, hogy milyen hevesen kelt ki a kassaiknak küldött levélben azok ellen, akik akárcsak egy szót mertek mondani a géták védelmében, akkor világossá válik, hogy komolyan átalakultak politikai nézetei is.

Az elkövetkezendő években aztán azt is megfigyelhetjük, hogy jelentősen módosulnak teológiaiak is. Most először figyelhetjük pályáján azt a később még megismétlődő jelenséget, hogy felszínen megmutatkozó heves polemikus indulat, egy teológiai nézet látszólag magabiztos elutasítása, elrejtett, de annál mélyebb belső teológiai reflexióval párosul. Így történhetett meg, hogy az az ember, akinek meghatározó szerepe volt abban, hogy 1557 júniusában egy lutheránus szellemű iratban demonstrálják az erdélyi protestánsok egységét 1559 tavaszán felhagyott a lutheranizmus védelmével, s egy Kálvinhoz nagyon közel álló úrvacsora-tant kezdett hirdetni. Roppant jellemző ugyanakkor, hogy e váltás utáni első ránk maradt megnyilatkozásában (*Defensio orthodoxae sententiae*) két mozzanat kap feltűnően nagy hangsúlyt. Egy részt arról beszél, hogy legfőbb célja az erdélyi egyházak egységének megteremtése, másrészt álláspontját szinte a régi folytatásaként tünteti fel amikor úgy fogalmaz, hogy ő és társai azon a véleményen vannak, amelyet Isten Melanchthon, Kálvin és Petrus Martyr műveiben nyilvánított ki, s egy hajszálnyira sem térnek el attól, amit a szász egyházak nevében 1551-ben a tridenti zsinat elé terjesztettek, amit a legszeretettebb tanítómester (*amantissimus praeceptor noster*), Melanchthon 1557-ben megküldött az erdélyi egyházaknak.

Dávidnak ez a lépése természetesen újabb vitahullám nyitánya lett. Ez nem volt kevésbé szenvedélyes, mint az eddigiek, bár kétségtelen, hogy személyeskedő, s erkölcsi ítéletet tartalmazó kirohanások főleg a lutheránusok részéről hangzottak el. Egykori lutheránus harcostársai nem haboztak őt legnagyobb tekintélyű társával, Heltai Gáspárral együtt árulónak tekinteni, s az őt egykor istenítő Schaeseus tollán már ekkor megfogalmazódott az a vádlista, amelyből előszeretettel merítettek aztán a 17–18. századi szász történetírók és polemikusok: egyesek szerint pénzért és befolyásért cselekedett, míg mások a dicsőségvágyról beszéltek, vagy az újításban megnyugodni sohasem képes természetét kárhoztatták. (Schaeseus egyébiránt Janus Pannonius egy verse alapján Lorenzo Valla-hoz hasonlította).

(Folytatása következik.)

Mutasd meg a templomod, és megmondom, ki vagy!

Magyarországi Unitárius Templomok felújítása

A Magyarországi Unitárius Egyház ingatlanvagyonának jelentős részét az 1950-es években történt államosítások következtében elvesztette, és 1990 után is csak részben kapta vissza.

Ennek történéseiről és részleteiről az Egyház Budapesti, Nagy Ignác utcai levéltárában lehet adatokat találni.

Magyarországon jelenleg tizenegy gyülekezetből csak hét (a Budapesti, a Bartók Béla, a Pestszentlőrinci, a Kocsordi, a Debreceni, a Füzesgyarmati és a Hódmezővásárhelyi) rendelkezik saját templommal. A Dunántúli egyházközségnek Polgárdiban van imaháza, de szórványának nagyobb lélekszámú központjában, Pécsen van a lelkész szolgálati lakása.

A Győri, a Miskolci, és a Duna-Tisza közti szórványnak egyáltalán nincs temploma, illetve imaháza, és bérelt helyeken tartanak Istentiszteleteket!

Emellett ne felejtsük el, hogy több egyházközség (Füzesgyarmat, Pestszentlőrinc, Miskolc, Duna-Tisza közti szórvány) lelkészének nincs az Alaptörvényben előírt szolgálati lakása sem

A Nagy Ignác utcai központi épület 49%-át még mindig nem kaptuk vissza az államtól!

Az épületben rejlő bérbe adási lehetőségek jelentenék az Egyház legjelentősebb saját gazdasági forrását, ezért visszaszerzéséért az eddigieknél intézményesen sokkal többet kell tenni!

Az egyre csökkenő állami támogatás mellett fokozott jelentősége van ingatlanjaink önerőből történő megmentésének, elsősorban templomaink felújításának, a helyi lehetőségek kihasználásával pedig lelkészi lakások, illetve imaházak vásárlásának, ami a gyülekezetek megtartásának alapfeltétele.

Az 1930-as évek újjászülető Magyarországa-ban létesült a Budapesti Hőgyes Endre utcai, a Kocsordi, a Pestszentlőrinci és a Dunapataji templom is. A Dunapataji templom (tervezője Szinte László, azonos a Kocsordi műemlék templom tervezőjével) jelenleg múzeum, teljes épségében megvan, de ma már nincs az Egyház tulajdonában.

Teljes feledésbe merülését megelőzendő legalább évente lehetne Unitárius Istentiszteletet, vagy más, központi rendezvényt tartani benne a Duna-Tisza közti szórvány és akár a Budapesti egyházközség (melynek leányegyházközsége

volt) közös szervezésében, amihez támogató lehet a szegedi múzeum és a helyi önkormányzat is.

Mint arról az EKT és a Főtanács előtt, valamint az UNÉL számaiban is rendszeresen beszámoltunk, a Heltai Kft. legfontosabb feladatának az Unitárius Könyvesbolt üzemeltetése, valamint a Nagy Ignác utcai épület fenntartása és üzemeltetése mellett a templomok és a lelkészi szolgálati lakások felújítását, illetve állagmegóvását tekinti.

Ennek szellemében a Heltai Kft. az elmúlt években az alábbi jelentősebb felújításokat végezte el, részben saját bevételei terhére, részben az Egyház évi költségvetési kerete terhére, részben pályázatokon elnyert pénzekből, valamint az egyházközségek helyi kapcsolatai révén szerzett önkormányzati támogatással és a hívek adományainak segítségével:

2003–2004. – Régi könyvesbolt helyiségei, Budapest V., Alkotmány utca 12. és mellette az Új Unitárius könyvesbolt, Budapest V., Alkotmány utca 12.;

2004–2005. – Kocsordi templom és lelkészi lakás, a Nagy Ignác utcai házfelügyelői lakás és a vendéglakás;

2005–2007. – Debreceni templom és lelkészi lakás épület tömbje, és a Püspöki Hivatal;

2006–2007. – Hőgyes Endre utcai templom, gyülekezeti terem, lelkészi lakás és iroda, a Pestszentlőrinci templom és gyülekezeti terem felújításának lebonyolítása;

2006–2008. – Polgárdi imaház állagmegóvása két ütemben, és a Füzesgyarmati templom javítása;

2008–2009. – Hódmezővásárhelyi templom felújítása.

Az új unitárius könyvesbolt

Kocsordi templom és lelkészi lakás

Debreceni templom és lelkészi lakás

Az eddigi legnagyobb feladatot a Hódmezővásárhelyi templom felújítása jelentette, elsősorban annak nagysága és lepusztult állapota miatt. A korábbi években a lelkészi lakás épület tömbjének teljes tetőszerkezetét az egyházközség átépíttette az önkormányzat támogatásával, az Egyház, és a helyi gyülekezet összefogásával, de a templom felújítására nem maradt erő.

2007 októberében tartott helyszíni szemle nyomán hozott Elnökségi határozat, és a 2008. évi MUE költségvetést elfogadó EKT határozat alapján Rázmány Csaba püspök úrral tartott bejárást követően kezdte meg a felújítási munkákat a Heltai Kft.

A templom elkészültének 100. évfordulójára három ütemben végzendő munkaként terveztük eredeti állapotában való felújítását. A 2008. évi, és a 2009. évi eddigi első két ütem alatt az idei Pünkösdre befejeződött, és megújult a teljes templombelső. A további munkák folytatá-

Polgárdi imaház

Templomavatás

*Mutasd meg a templomod,
És megmondom, ki vagy!
Légy büszke arra,
Mit két kezed alkotott,
És becsüld meg azt,
Amit a múlt ránk hagyott!*

*A besütő Nap fénye
Árad szét a falakon
Másképp hangzik a szó,
Másképp zeng az ének
Az új falak között
A magasság Istenéhez*

*A hittel végzett munka
Az egy Isten ajándéka!
Ne szólj, már látom,
Már tudom, hogy ki vagy
Ez a Te templomod, amire
Én is büszke vagyok!*

*Ha majd egy cél vezet
Minden embert és egy akarat,
Ha az érdekek felett
Törvényt ül majd a szeretet,
Megújul minden templom
Utódaink keze alatt!*

Kelemen Attila

sának feltétele a költségek fedezetének biztosítása, elsősorban pályázati és önkormányzati támogatások megszerzésével.

2010-ben a templom külső felújítását terveztük, melyhez kértük a helyi önkormányzat támogatását, és a polgármester úrtól szóbeli ígéretet kaptunk rá.

Álljon itt egy rövid áttekintés a Hódmezővásárhelyi egyházközség történetéről és a templom építéséről.

Hódmezővásárhelyi templom

1879-ben alakult meg az egyházközség átért evangélikus és református hívekből.

1882-ben fiókegyházként a Derzsi Károly vezette budapesti egyházhoz csatolták.

1891-ben megnyílt az unitárius elemi iskola 70 tanulóval.

1906-ban adták át a későbbi iskolát és mai papi lakot Barabás István lelkész vezette munka eredményeként.

Dávid Ferenc születése 400 éves évfordulójának évében 1910-ben készült el Kruzslicz Károly és Libor József építészek tervei alapján a gótikus stílusban épült gyönyörű templom, ami 32 méteres toronnyal, 10 méteres belső kupola magassággal, 220m² belső padló felülettel téglából épült meg.

A mostani felújítási munkák során megtaláltuk a szőszék alatt elhelyezett Ferencz József kolozsvári püspök úr által 1910-ben aláírt levél töredékét, ami a templom alapító okirata volt.

A kolozsvári egyházi központ 55 000 aranykorona kölcsönt adott a templomépítés céljára. Mint minden új születése, a Hódmezővásárhelyi unitárius közösség létrejötte is sok akadályt legyőzve valósult meg.

Hódmezővásárhelyi templombelső

A lelkészi lakás, az iskola és a templom felépítését szinte egész városi összefogás és közös akarat jellemezte.

A templom felépítéséhez Kovács József helyi téglagyáros (az egyházközség első gondnoka) 222 700 db. téglát, 18 000 db. cserepet és egyéb építőanyagot bocsátott ingyen az egyház rendelkezésére.

Az országos gyűjtés 4100 koronát eredményezett, önkéntes adományokból 1000 korona folyt be, az Angol Unitárius Társulat 596 koronát folyósított, és a budapesti egyházközség 500 koronát utalt át a templomépítés és a felszerelés céljaira.

A templomot 1911. október 29-én nyitották meg istentisztelet céljaira.

1912. május 5-én szentelte fel Ferencz József püspök úr, amely a legelső teljesen felszerelt unitárius templom volt Magyarországon. Felszentelés után a ma is működő „Fekete Sas” szállodában ünnepi fogadás volt, ahol a templom nagyméretű fényképe ma is látható.

Az egyházi beszédet Józan Miklós budapesti esperes-lelkész mondta.

Az egyházközség saját erejéből 60 hold földbirtokot vásárolt, ami gazdaságilag biztosította a működés költségeinek fedezetét.

Az 1950-es években az egyház rákényszerült a földeknek az állam részére történő eladására.

Hódmezővásárhelyen található a három magyarországi unitárius temető egyike, melyben a templomépítést támogató Kovács József sírmeleke teljes felújításra szorul.

Jelenünk a múltban gyökerezik, jövőnk záloga pedig a jelenünkben végzett munka!

A többi egyházközségről szóló, a fentiekhez hasonló (de teljes körű) egyháztörténeti leírás, és annak közzététele fontos része lehet Egyházunk fennmaradásának, az unitárius élni akarásnak, hogy a templomok legyenek újra templomok, és a hívek újra megtöltsék azokat.

Ide tartoznak a magyarországi unitárius temetők (Hódmezővásárhely Polgárdi, Dunapataj) rendbe tétele, feltérképezése és felleltározása is levéltári és helyi adatok felkutatásával.

Mindezek megvalósítására pályázatot kell kiírni, elsősorban a területileg illetékes lelkész és az illető egyházközség felé történő felhívással, de mindenki számára történő érvényességgel.

Egyházközségenként sorolhatnánk és örökíthetnénk meg azokat a neveket, akikre büszké lehetünk mi is, és utódaink is.

Az egyházi ingatlanok állagmegóvását, illetve felújítását tervezett és szervezett módon fo-

lyamatosan kell végezni, és erőnkhez mérten gyarapítani kell.

A támogatói ígéretek bármennyire jóhiszeműek is, fennmaradásunk biztosításában elsősorban magunkra kell számítanunk.

Jó lenne már arról tudósítani, hogy lelkész lakást vásároltunk Pestszentlőrincen, Füzesgyarmaton, vagy Kecskeméten, és imaházat avattunk Győrben, vagy Pécsen.

Ennek mottójául álljon itt Bíró Lajos 1928-tól Hódmezővásárhelyen szolgált lelkész akkor a városban szállóigévé vált mondása:

„Jó munkát adjon az Úr!”

Kelemen Attila
Heltai Kft. ügyvezető

Unitáriusok a magyar irodalomban III. rész

A XX. század második fele.

A XX-ik század második fele a nagy politikai változások kora, mely kihat az irodalomra is.

Ezen időszak bábszínarab írója Szokolay Béla (1891–1959), ki az irodalomban „A marionett játékokról” (1953) és a „A típus bábfejek használata” (1958) munkáival van jelen.

Biológiai írók: Máthé Dénes (1940–) „Állat- és embertani kísérletek” (1967), „Értekezés a szarv eredetéről” (1990). Vasas Samu (1927–) „Életünk a víz” (1976) „Erdő és környezetvédelmünk” (1981).

Egyházi író: Kovács Lajos (1909–1994) „Részvétel az evangélium ügyében” (1983), „Imakönyv” (1983). Gellérd Imre (1920–1980) „Négyszáz év unitárius prédikációirodalma” (2002).

Elbeszélésírók: Kormos Székely Gyula (1917–1981) „A rovátka” (1950), „A levél” (1952), „Nászajándék” (1954), „Hosszú-e a kassa-nyél” (1956). Darkó István (1900–1972) „Romok és fények” (1969).

Életrajzírók: Bartók Béla (1910–1994) „Apám életének krónikája” (1989). Rubin Péter (1918–1980) „Francia barátunk Auguste de Gerando” (1982). Bodor András (1915–1999) „Diplomaták hétköznapijai”, „Buddha élete és tanítása” (1972). Mikó Imre (1911–1977) „Bércre esett fa” (1969), „Csendes Petőfi utca”, „Az utolsó erdélyi polihisztor” (1971). Zsigmond Ferenc (1928–) „Hadifogságban” (1995). Osváth Béla (1926–1965) „Szigligeti” (1955).

Építészeti író: Létai László (1954–) „Változó valóság”, „Rendezettség és visszazámlálás” (1987). Balogh Ferenc (1941–) Betekintés korunk építőművészetébe” (1975).

Történelemírók: Pécsi Albert (1939) „A magyar föld nagyjai és történeti emlékei”. Supka Géza (1883–1956) „Habsburg krónika” (1986). Bodor András (1915–1999) „Egyetemes ó-kori történet” (1959). Jakab Géza (1904–1972) „Zrinyi rejtély” (1964).

Interjúírók: Gálfalvi György (1942–) „Szülőföldön, világszélen” (1974). Cseke Péter (1945–) „Víznyugattól vízkeletig” (1976). Tófalvi Zoltán (1944–) „Pogány fohászok faluja” (1979), „Korondi kerámia” (1981), „Sóvidéki népi fazakasság.”

Ipari író: Koronka Ferenc (1944–) „Szénjövővesztő gépek karbantartása” (1990), „A bányagépek karbantartása” (1993).

Ismeretterjesztő író: Jakab Sámuel (1931–) „Életünk és a termőtalaj” (1985).

Jogi író: Lőrincz Ernő (1927–) „A munkaviszonyok szabályozása Erdélyben 1840 és 1918 között”, „A munkaviszonyok szabályozása Magyarországon a kapitalizmus kezdetétől az I. világháború végéig 1840–1918-ig” (1974)

Kritikáíró: Gálfalvi Zsolt (1933–) „Írók, könyvek, viták” (1958), „Az írás értelme” (1977).

Meseíró: Zsigmond László (1960–) „Az elvesztett házas” (1995).

Művészeti író: Veres Pál (1920–) „Művészetelméleti pegazus” (1966).

Művészettörténelem-író: László Gyula (1910–1998) „Régészeti tanulmányok” (1977), „Őseinkről” (1989).

Monográfia-író: Balázs Dénes (1936–) „Ne nézze senki csak a maga hasznát” (1995). Orbán János (1973–), „Bizalmas jelentés egy élet-

műről”. *Pap Cindea Imre* (1944–) „Erdőszentgyörgy monográfiája”.

Naplóíró: *Kádár Ferenc* (?–1988) „Egy tengerészkapitány naplójából” (1981).

Néprajzi ró: *Molnár Kálmán* (1936–) „Hargita népi erdőgazdálkodásához” (1978).

Nyelvészeti író: *Máthé Dénes* (1952–) „Nyelvfilozófiai problémák Bretter György írásaiban” (1989). *Székely László* (1907–1959) „A magyar nyelv őstörténete” (1958).

Orvosi író: *Nyiredi Géza* (1924–1990) „Klinikai megfigyelések bronhiastézia betegségben (1960). *Farkas Béla* (1926) „Orvosi parazitológia” (1958).

Politikai író: *Mikó Imre* (1911–1977) „Honpolgárok és világpolgárok” (1967).

Regényíró: *Kormos Székely Gyula* (1917–1981) „Iskola a hegyek között” (1967), „Küszöb” (1969).

Színműírók: *Kormos Székely Gyula* (1917–1981) „Ketrec” (1958). *Osvát Béla* (1926–1965) „Népszínmű útkeresése” (1965), „A magyar dráma útja”.

Tanulmányírók: *Demeter Júlia* (1951–) Tanulmányok a romániai magyar könyvekről, könyvtárakról (1997). *Rostás Zoltán* (1946–) „Visszajátszás” (1984), „Kétely és kíséret” (1989), „Hát idefigyelj édes fiam” (1989).

Tankönyvíró: *Gyulai Ferenc* (1926–) „Egyetemi tankönyv” (1981). *Máthé János* (1937–) „Biokémia tankönyv” (1996). *Pop Cindea Imre* (1944–) „Történeti olvasókönyv”. *Sztanyiczki Mihály* (1937–) „Romániai magyar nyelvvédő szótár” (1993).

Útleíró: *Kisgyörgy Zoltán* (1936–) „Erdővidék” (1973), „Ős-lények nyomában” (1976). *Szentiváni Mihály* (1813–1842) „Gyaloglat Erdélyben” (1986).

Versírók: *Elekes Ferenc* (1935–) „Városi veréb” (1966). *Iszlai Zoltán* (1933–1996 u.) „Jómag Jani találománya” (1976), „Lármafa” (1970), „Amíg vagyunk” (1975), „Sziklás madonna” (1987). *Budaházi István* (1951–) „Hozzon jó hírt a szél” (1985). *Farkas Welman Endre* (1973–) „Adj esélyt” (1992), „Ikon kísértés” (1992), „Requiem élő dolgokért” (1995). *Létay Lajos* (1920–) „Új világ épül” (1952), „Gond és öröm” (1956), „A föld hatalma” (1963). *Ószabó István* (1952–) „A toronykalapos fiú” (1982), „A vak génusz” (1985). *Szász Ferenc* (1956–) „Gesta unitariorum” (1996). *Böződi György* (1913–1989) „Nap és árnyék” (1979). *Beke Sándor* „Madártemető” (1993), „Védetlen évek” (1995), „Téged kereslek” (1995), „Kezemben jégvirág” (1996). *Orbán János Dénes* (1973–) „Humeriada” (1995), „A találkozás elkerülhetetlen” (1996), „Hivatalnok líra,” (1999).

Ennyi a teljesség igénye nélkül a XX. század második fele unitáriusainak a magyar irodalomban való részvételéről!

A fenti tanulmánysorozat szolgáljon bizonyítékkal arra, hogy az Unitárius Egyház és annak hívei a zord idők, az üldöztetések, az elnyomás és a háttérbe szorítások idején is helytálltak, és az irodalomban való részvételükkel is bizonyították, hogy az unitarizmus és a tudomány együvé tartozik és felelőséget érez úgy a jelenért, mint a jövőért is!

Kelemen Miklós

ÓSZABÓ ISTVÁN

Kopárság vadvirága (Balázs Ferenc emlékére)

*Szívem nefelejcs,
Kicsi kéknefelejcs, te,
sápatag-kék.*

*Szirmokként röppent, szállt,
az ég kékje,
a messzeség köréd.*

*Alföld kedveltje,
te, fényteli tünde ég
fenyérre vetett árnya.*

*holtta vált régi ér
mentén szűz-hamvas, hús,*

*szívem nefelejcs,
kicsi kéknefelejcs, te,
kopárság vadvirága.*

De csodaszép vagy!

*Föld, de csodaszép vagy!
Ég! Te, kerek! Kék! Nagy!
Hortobágyi magas ég! Pirkadj!*

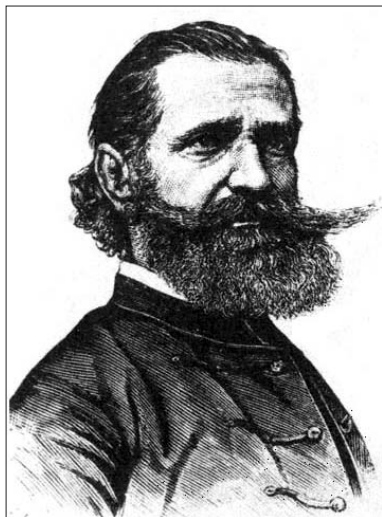
De mégse! Várj!

*Gond, baj, még hagyj!
Lángkoronás király,
Egy kis nyugodalmat még adj:
Aztán derengj,
Ragyogj egész nap.*

„A legnagyobb székelő”

Orbán Balázs emlékezete...

1829. február 3.–1890. április 19.

„...Testvéreim, e csillag
Amely után most nekünk menni kell,
Mint egy után mentek a szent királyok:
Számunkra ez váltságunkról a zálog.
E csillag: az ő tündöklő erénye,
Az önzetlen, tüzes fajszeretet,
Mely őt örökké ösztökélte, úgy hogy
A munkában nem ismert szünetet.
Volt : mindig-hő vas és egyben: kovácsa!
Így gondoljunk ma mind Orbán Balázsra!”

(Tomba László: Alkalmi vers)

A „Nemzeti Évfordulóink – 2009” címet viselő, az Oktatási és Kulturális Minisztérium által jegyzett, amúgy ízlésesen összeállított kiadványban hiába keressük Orbán Balázs nevét! Még a További Évfordulók függelékben sem. Úgy látszik, hogy a Nemzeti Évfordulók Titkársága munkatársainak tájékozottsága és szándéka elakad még mindig a trianoni diktátum által megvont határoknál. Legalábbis unitárius vonatkozásban, hiszen az előző években is Kelemen Miklós lelkész-történész kimutatta, hogy hány büszkeségünk „felejtődött” ki a kerek évfordulósok közül. Egy tucatnyit tudnék felsorolni a most „megemlékezésre” előjegyzettek közül, akik megközelítően sem tettek annyit nemzetükért (ha egyáltalán nemzetüknek tartották azt a közösséget, amelyben alkottak!), amennyit Orbán Balázs tett!

1971-ben Erdélyi Lajos Orbán Balázs: Székelyföld képekben című könyve bevezető tanulmányában is foglalkozik ezzel, egy másik magyar betegségünkkel, a feledékenységkel.

„Az Orbán Balázst követő néhány nemzedék gyakran hivatkozott rá – de ezzel lényegében úgy érezte, hogy leróta iránta kötelességét. Annak idején – így születésének századik évfordulóján is – az emlékbeszédek oda konkludáltak: szobrot kellene állítani... Bizottságot is szerveztek, pénzt is gyűjtöttek, de szobra máig sem készült el... (Csak a rendszerváltás után állították fel Székelyudvarhely főterén a parkot uraló szobrát! – b.l.) Monumentális művének, A Székelyföld leírásának új kiadásáról sok szó esett, de még töredékesen sem jelentették meg.

(1982-ben a Helikon és a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése adta ki a 6 kötet két kötetbe rendezett hasonmását. Ebből – hála Istennek – nekem is becsempészték Szentháromságra jó ismerőseink egy példányt mosóporos dobozba rejtve!) Születésének 140. évfordulójára, A Székelyföld leírása megjelenésének századik évfordulójára, végre könyvet adtak ki Orbán Balázs tiszteletére. Beke György–Fodor Sándor–Mikó Imre: Orbán Balázs nyomdokain. Irodalmi Könyvkiadó, Bukarest, 1969.” Sütő András írja : „Hatalmas munkája... mai napig is egy néprajzi intézmény pótlásaként ontja adatait a székelység történelmi és társadalmi múltjáról. (Ahol szemléletét az idő meghaladta, mindenekelőtt magunkra vessünk: Böződi György rokon vállalkozása óta mivel gyarapítottuk a kezdet eredményeit?)” E fájdalmas fel-sóhajtás után némileg megkönnyebbülten mondhatjuk el, hogy az írás elején említett feledés mellett nagyon sok tanulmány jelent meg a „legnagyobb székelőről”, akit neveztek soványsága miatt csontbárónak is, aki a báró nevet nem használta, és a romantikus életű Orbán Balázs-legendák egyikeként ezt a címét el is adta Vámbéry Árminnak öt krajcárért. Rengeteg erdélyi útikönyv, képes kiadvány alapjául szolgál, szinte megírhatatlan minden ilyen mű az ő művei nélkül. Ezek közül a legteljesebb az 1998-ban megjelent Dr. Vofkori László, székeljudvarhelyi gimnáziumi tanár Székelyföld útikönyve című két kötetes műve, amit a kiadó „Orbán Balázs munkája XX. századi változatának, a korábbi munka méltó folytatásának tekint.” De sok anyagot találhatunk most már, a

modern tudomány eredményeként, a világhálón, szinte átfoghatatlan mennyiségben.

Iskolák, intézmények, szervezetek, egyesületek és nem csak Erdélyben, hanem itt az Anyaországban is viselik nevét, őrzik gazdag, tartalmas életének emlékét. Nem is szorítkozunk az életrajzi adatok felsorolására, sok helyen megtalálhatók, hozzáférhetők azok.

Az életmű a fontosabb. És milyen szerényen ajánlja főművét: „És most ezen önálló, és a maga nemében úttörő szerény munkámat azon bátorító reménnyel bocsátom nyilvánosságra és a részrehajlatlan bíráló elbírálására, hogy az netalán hiányai mellett is hasznosan fogja feltárni, ha nem is mesteri, de lehető hű képét a Székelyföldnek, kedves szülőföldemnek, s ha a kép itt-ott nem eléggé sikerült, ha azon hézagok mutatkoznak, legyen szabad elnézést remélni a legtisztább ügybuzgalom részére, mely csupán önmagára támaszkodva küzd ki az eredményt, mit ezennel szerényen felmutat.”

Érdemes azt is megjegyezni, hogy Jókai Mór Orbán Balázs művét a legkedvesebb öt könyve között tartotta számon. A szülőföld szerelmével kapcsolatban írja az Utazás Keleten című művében, hogy amikor 1859 őszén hazája felé veszi útját és a határt átlépik „a haza szent földére borulva áhítatos muzulmánként csókoltam meg”. 1973-ban, kolozsvári teológusként egyik prédikáciomban felidéztem a szülőföldemről, szülőfalumról elmélkedve ezt a megható jelene-tet (azután is nagyon sokszor az eltelt 35 év alatt!). Aztán most 36 év után a Bukarestből megkapott 320 oldalas dossziéből kiderült, hogy ezért is feljelentettek a közelemben lévő, beszédemet olvasó és hallgató ügynök-teológusok és tanárok némelyike!

Romantikus történelemszemléletének tudják be sokan, de sokan el is fogadják (mert ez a valóság?), amit a székelység eredetéről ír: „Midőn Árpád a magyar fajnak elfoglalása és biztosítása szép hazát, a honfoglalás harcaiban az itt talált, Attila öröksége felett őrködő székelyek szövetségesként csatlakoztak a rokon magyarhoz, s a sereg előcsapataként részt vettek a magyar birodalom alakításának küzdelmeiben. Nem volt tehát a székely hódított, hanem szövetséges nép, mely egyezményileg csatolta magát a magyar koronához.”

Dávid Antal: A tanú című, Orbán Balásról írott regényében így érzékelteti Orbán Balázs népe iránti szeretetét, amikor a parlamentben 1890 áprilisában rosszul lesz, és nemsokára, 19-én meg is hal (ismét egy legenda, ahogy Mikó Imre írta, miszerint nem gyomorrák végzett vele, hanem megmérgezték): „Ne feledjétek el, hogy erdélyinek lenni több munkát és felelősséget jelent... Ha írsz apáduradnak (kéri azt a segélyezett diákot, akinek utolsó ételkészletét is odaadta a kamrájából – b.l.), tiszteltem. Írd meg, hogy ültessen egy diófát az emlé-

kemre. DOLGOZZATOK, HOGY LEGYETEK MÉLTÓ SZÉKELYEK!” (kiemelés tőlem : b.l.).

Nem tudom kikerülni, hogy a székelyek szent hegyének tartott Hargitáról írott sorait ne idézzem: „E nagyszerű havas zöme az egész Székelyföldet s fél Erdélyt befutó hegyláncolatoknak, onnan, mint középpontból oszlanak szét a hegysorok minden irányba, onnan erednek a völgyeket termékenyítő patakok, ott teremnek a drága bércek, ott tenyésznek a sudár fenyvesek, de annak az ég felhői közé felnyúló tetején szülemlik a vihar, onnan támad a mindent elsodró szélvész és árvíz is, azért a székely félelmes tisztelettel tekint mindig ezen három csúcsos őshavasra, melynek tetejét hó ezüstözi gyakran még akkor is, midőn alatt ért kalászt lengetnek a szellő fuvalmai...” Lengyelfalvát, szülőfaluját „a zöld fák bársonyába foglalt kis falu”-nak nevezi, ahova nagy útjai után, külföldről, belföldről pihenni, dolgozni tér vissza.

Az anyanyelvén kívül öt nyelven beszélt, németül, angolul, franciául, törökül, görögül. Mindenhol, nagy bolyongásai között feltalálta magát, barátok sokaságát szerezve. „Megrója a Bécs kegyét kereső kortársakat, nyakassága nem engedi, hogy az abszolutizmus alatt németül szólaljon meg, ... az elnyomókat, ha saját fajtájából valók is, elátkozza.” – írja Mikó Imre idézett művében. Az 1848/49-es szabadságharc hírére szabadcsapatot szervez, de 150 emberével csak Vidinig jut el, ahol értesül a világosi fegyverletételről. Visszaforog és utána a menekülteket segíti, egy alkalommal meghiúsít egy Kossuth elleni merényletet is. Eljut Victor Hugo-hoz Jersey szigetére, akivel szoros barátságot köt, aki azt mondja róla, hogy ha lenne 200 Orbán Balázs meg tudná dönteni velük a francia császárságot. Mindenhol, mindenkinek csak segít. Majd megerősödik abban a hitében, hogy elsődlegesen az övéért kell tennie, itthon. Nem csak szűkebb és bővebb családját segíti, hanem sok mást is, intézményeket, közösségeket. „1865-ben lett unitárius, vagyis ekkor tért vissza a róm. kath. egyházból az unitárius vallásra, mert ősei is unitáriusok voltak.” – írja lókodi Sándor János tanár „A Székelykeresztúri Unitárius Gimnázium Történelme,” című művében. Dr. Lévai Lajos tanár „Bárány Orbán Balázs szülőfaluja: Lengyelfalva” című monográfiájában így ír: „Az áttérése a buzgó „rózsafüzéres” katolikus br. Orbán Balásnak nagy feltűnést keltett országszerte.” Orbán Balázs maga id. Daniel Gábornak így indokolta áttérését: „Nem akartam egy hazafiatlan püspök fennhatósága alá tartozni!” Igazi oka az áttérésének – ahogy írásaiból is kitűnik – Orbán Balásnak az a meggyőződése volt, hogy az összes keresztyén vallásfelekezetek között az unitárius vallást találta a leghaladottabb, legigazságosabb, legtisztább hitforrásnak.” – írta ezt egy református tanítóképezdei tanár.

Ő maga így fogalmazza meg hitvallását az Utazás Keleten című műve, IV. kötete, 59. lapján : „Az én vallásom, amelyet Plato, Sokrates, Krisztus hirdettek, s amelyek apostolai Dante, Petrarca, Thököly, Rákóczi, Robespierre, Petőfi és mások. Az én szentjeim azok, akik elhaltak a szabadság hirdetésében, a nép jogainak védelmében.” Unitárius egyháza és egyháza iskolái iránt nagy figyelmet tanúsított, „s nem csak szóval, de tettel, áldozattal is mindig az elsők között volt.”

Az 1876-ban, a székelykeresztúri gimnázium javára tett első alapítvány-levelében így fogalmaz: „A nemzetek életképességét és hatalmát ma már nem a nyers erő, nem is kizárólag a hősiesség, hanem a népek műveltségi fokozata s szellemi fejlettsége szabja meg... a nyers erő fellett ott áll a szellem hatalma... Ezért nemzetének ma azon honpolgár teszi a legnagyobb szolgálatot, ki az értelmi tőke gyarapítására hat... A székely-keresztúri unitár. gymnasiumban 5 gymnasialis osztály van jelenleg rendszeresítve, tesztek tehát 500 azaz ötszáz o.é. frt alapítványt oly formán, hogy mindenik osztályban évenként száz-száz frtnak kamatja a legjelesebb tanulónak, nemzet és vallás külömbiség nélkül, ösztöndíjként kiszolgáltassék.”

A második alapítványt az 1889. évi Egyházi Főtanácson teszi 100 forinttal a 6. osztály felállítására. A harmadik alapítványt az 1890. április 16-án, 3 nappal halála előtt kelt végrendeletében tette: a fürdő (Szejke) és a gazdaság jöve-

delméből 200 forintot 20 éven át befizetni a gimnáziumnak, amíg össze nem jön a 4000 forint. Így ír végrendeletében: Amint egész életem türelem volt a jóért, az igazságért a haza üdvére... akként oda kell törekednem, hogy halálomból is némi haszon háromoljék a szegény magyar hazára, amelynek egész életem tevékenységét szentelem, földi javaim egy részét, azt a részét, mely leginkább szerzeményem, a haza, a közmívelődés és fajmegtartás oltárára szentelem. Én családdal nem lévén megáldva, a magyar népet tekintem családomnak, s azt kívánom főörökösömmé tenni.” Aztán családja mellett gondol a hitcsaládjára is, a 4 ezer forintot alapítványát így „indokolva”: „A székely – keresztúri gymnasium alapítványánál székely nemzetem iránti szeretetem az irányadó, mert én itt is igazán követem Krisztus tanait, hogy aki kővel dob, azt kenyérrel dobom vissza, mert nem tagadom, hogy végtelenül fájt lelkemnek, hogy a keresztúri választó kerületben éppen székely testvéreim, azok közt unitárius hitrokonaim buktattak meg. De én e megaláztatásomért, e kitagadásomért úgy kívánok bosszút állni, hogy a népnevelés előmozdítása által edzem meg jövőre e népet a hazafiságban...”

Még sokat lehetne ellopni ennek a csillagnak a fényéből, hogy világítson nekünk is 180 év távolából. Vagy inkább Emerson megfogalmazása szerint: kössük szekerünket e csillaghoz!

Balázsi László

TOMPA LÁSZLÓ:

Alkalmi vers

(Orbán Balázs születésnapjának székelyudvarhelyi ünnepére)

Dicsérjem őt, ki száz év távolán át
Tekinget most bölcsőjéből felénk.
De hogy dicsérjem? S lehet-e dicsérnem
A minden díszből húzódo szerényt,
Ki rangján, módján alul mostohán élt,
Hogy annál többet tehessen fájáért?

S kiknek dicsérjem? Ő igénytelen volt –
Míg most gyönyörre les a kor fia.
Önzés fűt. Köztünk az Ember Fiának
Fejét sincs hová lehajtania..
Más feje alól a párnát kiszednők –
Ki látna hát ma benne követendőt.

S riaszt egyéb is! Látom véreimnek
Hajóra szálló csüggedt rajait..
Mennek, ha túl a tengeren javulna
Sorsuk, mely őket csak sújtolja itt.
S véreznek künn, míg a farmok, s a gyárak
Roncsai lesznek, s haza – halni vágnak!

S én mégis itt – kétségek éjszakáján –
Egy szép csillagot bízva nézek el.
S rámutatok : Testvéreim, e csillag,
Amely után nekünk most menni kell,
Mint egy után mentek a szent királyok :
Számunkra ez váltságunkról a zálog.

E csillag : az ő tündöklő erénye,
Az önzetlen, tüzes fajszeretet.
Mely őt örökké ösztökélte, úgy hogy
A munkában nem ismert szünetet.
Volt : mindig-hő vas és egyben : kovácsa!
Így gondoljunk ma mind Orbán Balázssra!

S tekintsük : mint élt! Külső országokat jár,
Hogy benn tanítsa, amit künn tanult!
Majd fénylőbb múltból szól borús jelennek.
– Őh, biztatónk már sokszor volt a múlt! –
Holt regéi sok völgyünknek, hegyünknek
Az ő szaván át meglelevenülnek!

A Székelyföld minden zugába elmegy,
Hogy leírhasa minden szent követ.
Mert szent előtte minden, ami székely,
Amihez csak egy ősiünk egyszer ért!
S hogy népe legyen múltjához, magához
Mélto tovább is, – ezért fárad, áldoz.

S mindent: fájáért, – semmit : önmagáért!
Mindenben mindig ez volt jelszava.
Ha mi is mindig hittet vallanók ezt :
Veszélyek közt sem veszünk el soha.
Kövessük hát! S a hűség és a munka
Megmentőnk lesz, az élet vár fajunkra!

Egyházközségeink életéből

Bartók Béla Unitárius Egyházközség

Május 2-án, szombaton egyházi megáldásban részesítettük *Molnár András* és *Torday Viktória* házasságkötését.

Isten áldását kérjük a fiatalok családi életére!

Anyák napi ünnepélyünket **május 10-én** tartottuk vallásórás gyermekeink közreműködésével. *Péterfi Katalin* hitoktatónk munkáját dicséri e szépen megrendezett ünnepünk is.

Megkereszteltük *Marosi Huba* és *Czitrom Ágnes*, *Kamilla* nevű kislányát és *Samu Barnabás* nevű kisfiát.

Isten gazdag áldását kérjük az egész család életére!

Május 13-án utolsó útjára kísértük és örök nyugalomra helyeztük *Kolozsvári Andrásné* született *Bartis Rozália* 72 évet élt Homoródkeményfalvi születésű testvérünket. Isten adjon békességet és örök üdvösséget az eltávozottnak, a gyászoló családnak pedig vigasztalódást.

Május 24-én, vasárnap, Istentisztelet keretében konfirmáció ünnepséget tartottunk, mely alkalommal három fiatal tett vallást hitéről: *Benedek Álmos*, *Horváth Balázs* és *Szabó Tamás Zsolt*.

Május 31-én és június 1-én, Pünkösd mindkét napján ünnepi Istentiszteletet tartottunk és

Konfirmáció 2009. május 24-én

Úrvacsorát osztottunk templomunkban. Az úrvacsorai kenyeret és bort a *Bencze* testvérek adományozták édesapjuk és édesanyjuk emlékére: *id. Bencze Márton* néhai püspök és e templom volt lelkésze hat évvel ezelőtt, 2003. Pünkösd vasárnapján távozott az élők sorából. *Bencze Mártonné*, született *Guráth Katalin*, 2009. április 26-án 89. életévében halálozott el, és május 13-án helyezték örök nyugalomra. Együttérezve családtagjaikkal, kérjük a Gondviselő Istent adjon az eltávozottnak csendes, békés pihenést, lelküknek örök üdvösséget, a gyászolóknak vigasztalódást.

Június 4-8. között rendezték meg 80. alkalommal a budapesti ünnepi könyvhetet a Vörösmarty téren, ahol egyházunkat a *Heltai Gáspár Unitárius Könyvesbolt* képviselte. A 82. pavilonban jeles unitárius íróink dedikáltak, és kedvezményes áron többek között unitárius könyveket is lehetett vásárolni. A dedikálók között volt *Karner Ottó*, egyházközségünk tagja is.

Június 7-én Istentisztelet keretében megkereszteltük *Márkus Gábor* és *Faragó Imola*, *Boglárka* nevű kislányát. Isten áldása legyen életükön és adjon sok örömet és boldogságot a felnevelésében.

Minden kedves hívünknek Isten gazdag áldását kérjük e nyári időszakra is.

Márkus Boglárka megkeresztelése

Léta Sándor

Unitárius cigánybúcsú Vásárosnaményban

„Egyszer majd el kell temetni,
És nekünk nem szabad feledni,
A gyilkosokat néven kell nevezni.”

Nagy Gáspár

Nagy vigadalommal zárult a III. beregi unitárius pünkösdi búcsú a vásárosnaményi Eötvös-kúriában.

Ebben az évben Dandos Gyula cigány forradalmárra emlékeztek, mivel 15 éve az ő szellemében alakult meg a Dandos Gyula Cigányegylet.

Az ünnepség előtt az ünnepi istentiszteleten **Balázs László** unitárius főjegyző és **Nyitrai Levente** kocsordi lelkész szolgáltak.

Az ünnepségen **dr. Fazekas Árpád** 56-os munkástanácsi elnök, Dandos Gyula-kutató tartott ünnepi beszédet, akinek gyűjtéséből egy kis kiállítást tekinthettek meg az érdeklődők Dandos Gyula életéből.

Ezt követően **Dömötör Zoltán** vezérezredes a Magyar Köztársaság Arany Kereszt rendjének tulajdonosa beszélt Dandos Gyula érdemeiről és posztumusz hadnaggyá léptette elő a cigányforradalmárt a Magyar Nemzetőrség megbízásából.

„Dandos Gyula bajtársat, az 1956-os szabadságharc, 18 éves korában hősi halált halt már-

tírját posztumusz nemzetőr hadnaggyá léptetem elő „

Az előléptetési okiratot a vezérezredes úr **Jónás László** cigányfiatalnak adta át, a beregi unitárius szórvány ifjúsági szervezete egyik vezetőjének, hogy vigye tovább a „lángot.”

A cigányfiatalok részéről **Tóth Miklós** és **Jónás László** szavaltak Dandos Gyuláról.

A fiatalság nevében Jónás László szólott:

„Tartsunk rendezvényeket az ő szellemében és alakítsunk egy Dandos Gyula Ifjúsági Kört, a beregi fiatalokból.”

Az ünnepséget díszebéddel és táncos vigadalommal zárult. Számos fiatal vett részt a rendezvényen. A táncmulatság mellett focimérkőzést is rögtönöztek a fiatalok.

Ünnepi beszéd a beregi cigányfiatalok nevében

Mi beregi cigányfiatalok is emlékezni és tisztelni jöttünk olyan cigányforradalmár előtt, akit méltán választott példaképül a vásárosnaményi Dandos Gyula Cigányegylet.

Ő is kettős kisebbségben élt, mint mi. Unitárius volt és cigány, a suhanc forradalmár.

Nagy öröm számunkra, hogy elkövetkezett ez a nap is, amikor posztumusz hadnaggyá léptetik elő Dandos Gyulát. Mi még kis gyermekek voltunk, amikor 1995-ben, úgy 15 éve elindult egy egyesület az ő nyomdokain.

Mit jelent számunkra Dandos Gyula emléke? Színes rendezvényekre, ünnepségekre emlékszünk vissza. Most érezzük, hogy szükség van a maihoz hasonló rendezvényekre, ahol tudatosodik az itt élő cigányokban is, hogy voltak nagy elődeik, példaképeik, akikre büszkéek lehetnek.

Dandos Gyula kiemelkedő egyénisége volt a megyei 56-os forradalmi eseményeknek. Harcos kiállása a magyarság és a cigányság közös ügye

mellett – hazánk szabadsága és függetlensége mellett – mindannyiunknak példaadó magatartás.

Az itt hallható előadásokból és a kiállítás anyagából jobban megismerhetjük nagy példaképünk hősiességét a haza ügye mellett. Vegyünk példát és merítsünk erőt a további küzdelemhez, hogy a magunk körülményei közt mi is beregi cigányfiatalok folytathassuk azt a tevékenységet, amit nagy elődünk elkezdett.

Látogassunk el szülőfalujába, a szép erdélyi Torockóra, koszorúzzuk meg emléktábláit (Nyíregyházán és itt Vásárosnaményban).

Tartsunk rendezvényeket az ő szellemében és alakítsunk egy Dandos Gyula Ifjúsági Kört, a beregi fiatalokból.

Építsünk kapcsolatokat a jól működő országos roma ifjúsági egyesületekkel. Ide álmodunk egy ifjúsági termet, ebbe a 200 éves kúriába.

Ehhez merítsünk erőt és akaratot e mai ünnepségből Isten és testvéreim segítségével!

Jónás László

Debrecen

Kuti Zoltán kiállítására

Kedves ünnepló testvéreim,
Atyámfiai!

Ha valakiről annyi szépet és jót mondanak, mint néhai Bajor János tiszteletesről, de főként élenjárónak tartják őt emlékében is azok, akik ismerték, bizonyára hasonló szeretettel néz ránk az örökkévalóságból, amikor emlékére egy kiállítással is adózunk.

Kuti Zoltán atyánkfia munkáit ajánlom szíves figyelmükbe, melyek közül máris láthattak néhányat az előszobában. A többi – kissé zsúfoltan – a tanácsteremben kapott elhelyezést.

Kértem kiállító atyánkfiát, hogy keressen egy hozzáértő embert a tárgyak elhelyezésére, azok bemutatására, de – állítása szerint nem talált –, így pedig magamat dicsérve elmondom, hogy bizonyára azért, mert engem akart e feladat elvégzésére.

Röviden három vonatkozást kell kiemelnem:

1). Művészet-e, amit láthatunk jelen kiállítás keretében? A választ egy ismeretlen szerző adja: „*A művészet az emberi önvaló tökéletességének visszatükröződése. Ebben megtalálható minden vágy végső célja, és ez az, ami visszacseng: a tökéletesség időtlen harmóniája.*” Ennek értelmében, a **művészet** általánosan elfogadott meghatározás szerint „*a valóság visszatükrözése*”, a művész látásmódján átszűrve.

2). Művész-e Kuti Zoltán atyánkfia? Amennyiben kedveskedni akarunk neki, akkor azt mondjuk, hogy nem, hiszen ő sem tartja magát annak. Ez így lehet, ha arra gondolunk, hogy nem tanult semmi ezzel kapcsolatos tantárgyat és nincs meg hozzá a végzettsége sem. Amennyiben a kiállított munkákat figyeljük, vagy éppen arra gondolunk, hogy a szűkebben vett művészet határai nem tisztázottak, s így számos emberi termék határesetet jelent, nehéz eldönteni, hogy művészetnek tekinthetők-e Kuti Zoltán munkái, vagy nem.

3). Jelen kiállítást néhai Bajor János lelkész emlékére készítettük el, bár kiállító atyánkfia is egyetlen alkalommal találkozott a lelkésszel. „**Faragványok**” címszó alatt összesítettük a látható munkákat, melyek töredékét jelentik a teljes készletnek.

A bejáratban elhelyezett első felületen célzárként és bemutatásként helyeztük el az alkotásokat, melyek mintegy bevezetik a szemlélőt a várható anyagba. A második csoport tulajdonképpen zárása a benti kiállításnak, bár a legelső faragvány, a **tulipán** igaziból a kezdés volt.

A tanácsteremben elkészített derékszögű paraván jobb oldalán „**Plakett**” és „**Plakett**

portrénak”, „**Tönkportrénak**”, „**Szoborportrénak**”, a szemben levő pedig „**gyökér**”, „**kisszobor**”, „**Maszk**” és a „**Tiszafa**” világába kalauzolja a szemlélőt.

Kuti Zoltán azt kérdezte tőlem, hogy van-e kedvencem a kiállított tárgyak között? Most, hogy már közelebbről megismertem a munkákat, nyugodtan válaszoltam, hogy nincs. Igazat beszéltem, hiszen bármelyiket kézbe veszem, egyformán tetszetősnek, szépnek találom. Mivel pedig egyediek az alkotások, egyik sem tetszhet meg annyira, hogy megszerzésére törekedjem. Nekem külön darabonként is értéket képvisel bármelyik alkotás, így, együtt pedig művészetet látok bennük: Kuti Zoltán egyedi arcának, lelkének kivetítődését, melyet szeretettel felajánlott számunkra, hogy mi is észrevegyük, miként rándul görcsbe a szobor merevsége, tekintetek fénytelenisége hogyan telik meg látással, kompozíciók fantáziájába mennyire szépen beleprézelődik a múlt, jelen és egy kevés a jövőből.

Köszönjük Zolika, hogy a tárgyak egyszerű, de nemes vonalaival megérintetted a szépre vágyó lelkünket, de ugyanakkor bebizonyítottad munkáiddal a világnak, hogy a te esetedben is a **művészet** szó tágabb értelemben használható és alkotó célú igyekezetedre vonatkoztatható.

Ajánlom, tehát a kiállított munkákat szíves figyelmükbe, hiszen a látható alkotások beletartoznak abba a széles perspektívába, mely a művészetre alkalmazható. Kulturális, történelmi vagy földrajzi környezettől függően, de az összes teremtető szándékra nézhetünk ismét, amit emberi törekvés mozgat. Jelen esetben éppen a Kuti Zoltáné.

Debrecen, 2009. május 31-én.

PGyL

Válogatás a kiállításról a hátsó belső borítón. A kiállítás teljes anyaga megtekinthető: <http://unikeptar.unitarius-halo.net/thumbnails.php?album=354>

Füzesgyarmat

és a Gyula és Környéke Szórványgyülekezet

Isten gondviselő áldása és segítsége nélkül nem lehetett volna olyan mozgalmas és eredményes gyülekezetünk tevékenysége, mint amiket sikerült megvalósítanunk.

Néhány előre jelzett esemény megvalósítása mellett előre nem látott dolgok is megvalósultak. Egy csendesebbnek ígérkező július vége és augusztusa előtt volt bőven tennivalónk, aminek a szokott odaadással és lelkesedéssel állott elébe a kis közösségünk.

Május 5-én délután Budapesten az ELTE Néprajzi Tanszékén részt vettem *Veres Eme-se-Gyöngyvér* doktorandusz, néprajzkutató, az „Egy az Isten” című adás rádiós szerkesztő-raportere legújabb könyvének bemutatóján, amelyet unitáriusok (nekem is megjelent egy írásom a karácsonyi betlehemesről és egy két képből álló jelenet) írásaiból állított össze. A könyv szép sikert aratott, az odahozott példányok pillanatok alatt mind elfogytak. A szomorú az volt, hogy a széles propagálás ellenére a szerkesztőn és rajtam kívül nem jelent meg egyetlen unitárius érdeklődő sem. A könyv, a szerző többi könyvével együtt a könyvnapokon is és más könyvbemutatókon is kapható (az Alföldi Búcsúkon is!).

Május 6-án részt vettem a Heltai Kft. taggyűlésén Budapesten püspökünk megbízásából.

Május 9-én újabb anyák napi ünnepségünk volt a nyugdíjas klubunk dalárdája, néhány hit-tanosunk szereplésével mintegy 150 szomszédos nyugdíjas és más érdeklődő előtt a Városi Közétkeztetési Intézményben. A jelenlévő édes-anyákat virággal is felköszöntöttük.

Május 15–16-án Debrecenben tartottuk a harmadik lelkeszi értekezletünket ebben az évben.

Május 20-án tartottuk elnökségi ülésünket a Gazdasági Bizottsággal a 2009. évi büdzséről.

Május 21-én délelőtt áldozócsüdtörtökről emlékeztünk harangozással és imádkozással.

Május 21-én délután a Kistérségi Társaságok összejövetelén (mintegy 200 résztvevő) a dalárdánkkal szerepeltünk más fellépőkkel együtt a Városi Kastélypark fürdőjében.

Május 23-án a Városi Sportpályán feleségemmel istentiszteletet tartottunk több mint 100 motoros és érdeklődő előtt, áldást mondva e nemzetközi találkozó minden résztvevőjére.

Május 26-án részt vettem Budapesten a Magyar Biblia Alapítvány Kuratóriumának ülésén, ahol elfogadtuk a 2008. évi zárszámadást és a 2009. évi költségvetési tervet. Foglalkoztunk

az idei kuratóriumi tagság és egyházi közgyűlési képviselők megválasztásának kérdésével.

Május 29-én délután a Hegyesi János Városi Könyvtárban megtartottuk az évadzáró irodalmi estünket „Pünkösdi a magyar irodalomban” címmel. Az év során szerepet vállaló 12 verselőnek, felolvasónak egyházi címerünkkel ellátott szép emléklapot adományoztunk.

Május 30-án feleségemmel részt vettünk Vásárosnaményban, a beregi pünkösdi búcsún, ahol *Nyitrai Levente* beszolgáló lelkésszel úrvacsoraosztásos istentiszteletet tartottunk mintegy kéttucatnyi érdeklődőnek. Dandos Gyula '56-os cigány mártírra is emlékeztünk, akinek emléktábláját nem tudtuk felavatni, mert nem készült el anyagiak hiánya miatt. A *Felhős Szabolcs* tanár-szerkesztő-presbiter vezette cigánymisszió többre hívatottnak tűnik.

Május 31-én pünkösdi ünnepi istentiszteletet tartottunk itthon és a Hajnal István Idősek Otthonában, valamint Gyulán, a szórvány imatermében, úrvacsorával egybekötve, amely helyeken 43 hívünk és érdeklődő élt az alkalommal, annak ellenére, hogy ez az ünnep alig létezik itt az alföldön. Második napján csak itthon tartottunk ünnepzáró istentiszteletet.

Június 1-jén a városi gyermeknapon nyugdíjasaink ajándékokat osztottak a gyerekeknek.

Június 4-én, csütörtökön délután 5 órakor megemlékezést tartottunk a templomban a gyászos trianoni diktátum 89. évfordulója alkalmából. Előadásom mellett gyönyörű alkalomhoz illő versek, énekek hangzottak el dalárdistánk, szóló énekeseink, verselőink előadásában. Az emlékestentisztelet után a templomkertben megkoszorúztuk a „Nem, Nem, Soha” trianoni kopjafánkat, és elénekeltük a Nemzeti Imádságot és a Székely Himnuszt.

Koszorúzás a kopjafánál

Június 6-án Zebegényben részt vettünk feleségemmel a Nemzeti Zarándoklaton *Rázmány Csaba* püspök megbízásából. A történelmi felekezetek püspökei, esperesei, lelkészei (hatan voltunk), és *Lányi Zsolt*, egykori honvédelmi államtitkár, *Harrach Péter* a jelenlegi parlament alelnöke, valamint számos hazai és határon túli szervezet között mi is emlékeztünk e zarándoklat újraindításának 10. évfordulójáról bibliai alapú beszéddel és hitvalló, magyar énekek és versek előadásával. Egyházunk nevében koszorút helyeztünk el az ereklés országzászlónál. Sajnos, nagyon kevés, csak néhány hitestvérünk jelent meg, annak ellenére, hogy széles körben meghirdettük, és a zarándoklat egyik újraindítója *Rázmány Csaba* volt.

Június 10-én délután a városvezetés és a megyei alelnök társaságában megjelentünk a Hegyesi János Művelődési Házban rendezett „Sárréti cigányok élete képekben, tárgyakban, zenében” című kiállításon és előadáson. Az összejövetel és kiállítás a jelenlegi társadalmi helyzetben nagyon sok érdekességgel és tanulsággal járt az együttlakó népek számára.

Június 13-án, részt vettem az Egyházi Képviselő Tanács második rendes ülésén, amelyen az egyház fontos ügyeiről tanácskoztunk és jövőbe mutató határozatokat hoztunk. *Barta János* gondnokunk nem lehetett jelen, hiszen a tavasz folyamán két súlyos műtéten esett át.

Június 14-én, vasárnap délután 2 órakor tartottuk a hittanos évzárónkat, amelyen a szolgálatot a *Kovács* lányok, *Gréta* és *Laura* végezték. A szeretetvendégség és tombolázás után kiosztottuk a jutalmakat azoknak a hittanosoknak, akik az esztendő folyamán tevékenyen részt vállaltak a különböző rendezvényeinken, irodalmi estjeinken, tv-felvételen, karácsonyi és anyák napi szereplésen, és eljártak rendszeresen templomba és hittanórákra. A jutalmakat az Unitárius Alapítvány pályázatából és a gyülekezet áldozatából osztottuk ki.

Kovács Gréta és Laura

Június 15-től megkezdjük a templom és környéke rendbetételét a júliusi alföldi búcsúra. A templom lábazatát kívül és belül teljesen fel kellett javítani, mert a salétrom minden évben elvégzi a maga pusztítását. A híveink áldozatát az Önkormányzat pótolta ki, így az egész munkát 70 ezer forintot tett ki. Keblusek Béla virágkertész, mint mindig, most is a belső díszítés mellett beültette virágokkal a szoborparkunkat, amelynek gondját is viseli őszig.

Június 27-én, szombaton délután Budakalászon, a Holló utca, 45. szám alatt egyházi megáldásban részesítettük két kedves testvérünk esküjét, akiket a Verőcei Erdélyi Világtalálkozón ismeretünk meg 2007-ben, és zártuk szívünkbe egymást. Ahogy fogalmazták vallásukat, közel áll a mi egy-Isten hitünkhöz, amit mi is az őshazára vetíthetünk vissza: „őseink hitvilágát követjük, de ez inkább hitrendszer, nincs vallási megnevezése, ez egy természet közeli vallás még a kereszténység előttről.”

Örömmel részesítettük egyházi megáldásban unitárius szertartásunk szerint *Kovács K. László* (Fehérholló Őskü) 41 éves (1204 Bp., Jósika u.132.) és *Kiss Gabriella* (Tűzvirág) 35 éves (8200 Veszprém, Kőrös köz 11.) testvéreink házasságát. Isten áldása legyen életükön, adjon boldogságot a közös útjukon.

Június 28-án, vasárnap Debrecenben részt vettünk a helybeli lelkész kezdeményezésére, az Elnökség által is elfogadott és helyesnek ítélt megbeszélésen, tárgyaláson az egyházközségben felmerült dolgok elintézése érdekében, egyetemes egyházunk javára.

Mire ezek a sorok az Olvasó kezébe kerülnek már túl leszünk a harmadik Verőcei Erdélyi Találkozón is, és az Alföldi Búcsú ünnepségén is. Ezért írhatunk múlt időben ezekről.

Július első hétvége, péntek, szombat, vasárnap az erdélyi szépségű Csattogó-völgyben telt Verőce mellett. Mindhárom nap fontos szerep jutott e sorok írójának, a megnyitói áldásadó istentisztelet, másfél órás szerepvállalás az egyházi sátorban péntek délután, ahová az előadás (unitárius évfordulós nagyjaink: Dávid Ferenc, Orbán Balázs, Józán Miklós stb.) mellett odavártuk *Veres Emese Gyöngyvér* doktorandusz, néprajzkutató, rádiós szerkesztő, evangélikus testvérünket a saját könyvei bemutatójára, valamint a Heltai Gáspár Könyvesbolt kirakodását az ott forgalmazott könyvek bemutatására és árusítására.

Szombaton feleségemmel „Erdély visszavár” címmel verses-énekes műsort adtunk elő. Vasárnap mi vezettük az ökumenikus istentiszteletet és a zarándoklatot a Szent Jakab-kagylóhoz, amelyen felekezeti különbség nélkül vesz részt minden jelenlévő, érdeklődő.

Július 11-én feleségemmel részt vettünk Ópusztaszeren a Magyar Nemzetőrség rendezésében sorra került ünnepségen, ahol egyházi szertartással áldottuk meg az újonnan avatott tiszteket, valamint a hősök emlékére készített kopjafát és az emléktáblákat. Az alkalomhoz illő versekből, énekekből összeállított műsort adtunk elő.

Július 12-én, vasárnap tartottuk az Alföldi Unitárius Búcsút. A szószéki szolgálatot *Pap Gy. László*, debreceni lelkész végezte, az énekvezéri teendőket *Balázi Mária* látta el a *Vigh György* zenész által díjmentesen megjavított villanyorgonán. A templomot újra *Keblusek Béla* gyönyörű virágkompozíciói díszítették. *Veres Emese Gyöngyvér* és *Dr. Nagy Gábor*, a Berettyóújfalui Orbán Balázs Kör elnöke Orbán Balásról tartottak megemlékezést, amely után lelepleztük a „legnagyobb székely” emlékére készített márványtáblát. Az alkalomhoz illő verseket és énekeket adtak elő szavalóink és dalárdánk. Kovács Gréta hittanos konfirmációját és úrvacsoravételét élmény volt hallgatni, látni, átélni.

A gyülekezet és az ismerősök, barátok, munkatársak, egyháziak és világiak elismerő sza-

vakkal köszöntötték a gyülekezetben 20 éve szolgáló Balázi lelkész házaspárt és bővülő családját.

Az ünnepség szeretetvendégséggel ért véget, ahol több mint száz jelenlévő hívünk vett részt.

A sűrű munka után a lelkész házaspár nyári szabadságra indult haza Erdélybe. A sok esemény között és azok szervezésével együtt készítettük a kirándulást Erdélybe, a székelyudvarhely-szejkei Egyetemes Unitárius Találkozóra, utána az árkosi testvérgyülekezet meglátogatására egy 2000 km-es erdélyi körúttal fűszerezve az előző évekhez hasonlóan. Reméljük, hogy ez a szép tervünk is sikerül. Majd utána, hazatérve részt veszünk az augusztus 20-i városi ünnepségen, és a saját ünnepi megemlékezésünkön és koszorúzásunkon a Honfoglalás Emlékművénel a templomkertben. Augusztus 23-án lesz a Jótévedők Napja, amikor a 28-30 pályázó középiskolásnak, főiskolásnak, egyetemistának kiosztjuk emléktisztvisztelest keretében a Zs. Nagy Lajos Hunor Emlékalapítvány díjait. Hisszük, hogy az őszi folytatásig is megáldja a Jóisten munkánkat, fáradozásainkat mindannyiunk megelégedésére, örömére.

/B.L./

Kocsord

Tudósításunkat a gyülekezet életéről a Húsvét utáni vasárnapon tartott presbiteri gyűléssel végeztük az előző számban. Anyák napi ünnepélyt a **május 10-i** vasárnapon tartottunk a hittanos növendékek szereplésével.

Említésre méltó, hogy **május 21-én** megtartottuk az áldozócsütörtöki Istentiszteletet, melyen Mk. 16.19-20 „...megerősítette az igehirdetést a nyomában járó jelekkel.” alapján arról beszéltem, hogy Jézust nekünk nem a teste, hanem hátrahagyott evangéliuma és szellemének ereje teszi.

Pünkösd szombatján *Felhős Szabolcs* misszionárius szervezésében unitárius búcsúünnepséget tartottunk Vásárosnaményban. Ezt pünkösti Istentisztelettel és Úrvacsoraszertartással vezettük be. Az ünnepi beszédet *Balázi László* főjegyző úr mondotta, az Úrvacsorai ágendát magam mondtam az 1.Kor.4.20. „Mert nem beszédben áll az Isten országa, hanem erőben.” alapján. A tárgy az volt, hogy az Úrvacsorai jegyek erejét a hívekre kitöltött Szentlélek teszi.

A búcsú közönségének többségét a gyülekezet kissebbségi tagjai képezték. Hasonlóképpen előadók is voltak közülük. Megragadott a volt Iskola Múzeum termeiben rendezett kiállítás gyülekezeti életünk múltjáról, és a gyülekezet

ifjúságának, gyermekeinek felszabadult játszódása az Eötvös kúria udvarán. Ők mindannyian a kisebbséghez tartozók voltak. Különös köszönettel tartozom *Felhősné Dr. Csizsár Sarolta* múzeumigazgató asszonynak az enni-
valóért, ami több fogásból állt az egész közönség számára. Mindent hűsmentesen, szójából és gombából készített. Azon túl, hogy fölséges volt, nagy élmény volt számomra, hogy egy ekkora rendezvényen mindenki ezt fogyasztotta, és senkinek sem maradt semmi hiányérzete.

Felemelő élmény volt a Felhős Szabolcs által felfedezett Dandos Gyula 56-os nyíregyházi vértanú ifjúsági vezér post mortem hadnaggyá avatása, és az, hogy hozzátartozó hiányában egy kisebbségi fiatal édesapának adták át az erről szóló oklevelet, akitől szép szavakat is hallottunk. Akinek már kereszteltem gyereket és Isten segédelmével az idén a következőt is megkeresztelhetem. Az oklevél átadásakor szívhez szóltak a szavak arról, hogy egy oszthatatlan haza polgárai vagyunk mindannyian. A hadnaggyá avatott Dandos Gyulának sem csak a vallása volt magyar. Cigány származása nem volt akadály annak, hogy magyar hazafi és vezér legyen. Ezen felbuzdulva egy másik kisebbségi fiatal azt mondta, hogy ők származásuktól függetlenül magyarnak vallják magukat. En-

nek Dandos Gyula hadnagy a záloga, akinek emlékét mi mint unitáriusok is a szívünkben őrizzük származásunktól függetlenül. Csak annyit kívánnék ehhez hozzátenni, hogy de jó lett volna ezzel a világháborúkat és Trianont megelőzni!

Másnap Kocsordon és Nyíregyházán volt Úrvacsorás és Pünkösdi istentisztelet. Prédikációt az 1.Kor.4.20-ból mondtam, mint előző nap vásáronaményban, Úrvacsorai ágendát pedig a Ján.20.22-ből: „Ezt mondván rájuk lehelt és így folytatta: Vegyetek Szent Lelket!”.

Pünkösöd másodnapján csak Kocsordon tartottunk Istentiszteletet. **Június 14-én**, va-

sárnap a bevett szokás szerint vásáronaményi híveink ellátogattak Kocsordra, hogy gyermeküket templomban keresztelhessék.

Június 19-én, pénteken szomorú gyászese-mény miatt hívtak a nyíregyháza melletti Kemecskére. *Varga Csaba* unitárius atyánkfia munkabaleset következtében váratlanul elhunyt. Mindössze 53 éves volt, és az egész város életében nagy űrt hagyott maga után. De felesége, sz. *Kósa Ilus*, aki férje álmaiért változtatta meg pályafutását, Isten segedelmével folytatni akarja a vállalkozást. Leánya *Zsanett*, aki nem-sokára önálló ügyvédi irodát nyit, szintén édes-ajját tekinti példaképének. Elhunyt testvé-rünk sepsikálnoki származású volt, de Keme-csén született, ahol vallását közvetlenül nem gyakorolhatta, de szívében hűséggel megőrizte ősei minden hagyományával együtt. Isten adjon nyugodalmat és üdvösséget, hozzátartozóinak pedig erőt és vigasztalódást! Ámen.

Ez már a második olyan gyászszertartás, amit erdélyi származású szórvány hívünk felett tartottunk. Ezzel szemben kereszteltem idén öt gyereket, ami igen örömdetes, feltéve, hogy Is-ten segedelmével siker koronázza misszióinkat és eredményes hitoktatást is tudunk végezni Is-ten dicsőségére, mindannyiunk lelki épülésére.

Nyitrai Levente

Szeged

A rendkívüli hideg februári napon tartott istentisztelet a hívek elgondolkoztatására arról szólt, hogy legkevesebb időnk önmagunkra van. Türelmesnek kell lennünk önmagunkkal. Méltóságunk megőrzése szeretet lehetősége is önmagunk s mások iránt.

A márciusi istentisztelet elmélkedésének alapja Ézsaiás 57. rész 3-8 verse. Az igának kö-telékét kioldva a böjt szabadságot, szeretet-munkát jelentsen.

A böjt az egész életre kihat befelé fordulá-sal, önvizsgálattal. Lelki gyógyulás, szegény-ség, Istenben való kielégülés, önmegtartóztal-tás, lelki békesség által erősödik a hit.

A böjti időszak negyven napig tart. Jézus negyven napig böjtölt a pusztában.

Húsvétkor az ébredő tavasz fénye ragyogott a templom ablakain keresztül a megújulásra vágyó közösségre. A templomban elhelyezett virágok, a tavasz hírnökei az újjászületést jelké-

pezték a reménykedő lelkeknek. Felcsendültek a zsoltárok hirdelve az élet diadalát.

János evangéliuma 19. része 5. verse és Lu-kács evangéliuma 23. része 47. verse képezte Kiss Mihály lelkész elmélkedésének alapját.

Jézus igaz embersége, eszményi volta köve-tendő példa. A jelenkor emberisége is több em-berséget kíván. A jézusi út a világosság, az igaz-ság, az élet. Az ünnepi istentisztelet végén a fe-leségével együtt jele lévő Dr. Ormos Jenő pro-fesszor emeritus köszöntésére került sor. Pro-fesszor úr március 15-én részesült a Magyar Köztársaság Érdemrend Lovagkeresztje kitün-tetésben.

A köszöntőt e sorok írója mondotta el. E he-lyen is tisztelettel gratulálunk. Isten tartsa a gondviselésével sok időn át. Az ünnep fénye, re-ménysége hatotta át a résztvevők lelkét.

Vitálisné Miklós Éva

Képek Kuti Zoltán kiállításáról

Polgárdi imaház

A hódmezővásárhelyi templom felújított belső tere